

Mistře, kde bydlíš?

Závěrečný dokument
I. etapy diecézní synody
Diecéze plzeňské

Společně **s nadějí**

Život v Kristu uprostřed dnešní reality

OBSAH

ÚVOD.....	2
I. POPIS SITUACE.....	3
A. MISIE.....	3
B. USPOŘÁDÁNÍ.....	9
C. HOSPODAŘENÍ.....	19
II. POROZUMĚNÍ SITUACI.....	28
ZÁVĚR.....	29
ZDROJE.....	30
PŘIJETÍ DOKUMENTU.....	31

ÚVOD

Biskup Tomáš určil hlavní téma synody **Společně s nadějí: Život v Kristu uprostřed dnešní reality** a stanovil tři základní synodní otázky, podle kterých je strukturována první část Závěrečného dokumentu I. etapy diecézní synody. Cílem tohoto dokumentu je **POPSAT** co nejvěrohodněji dnešní situaci plzeňské diecéze a pokusit se jí hlouběji **POROZUMĚT**. A to proto, abychom realitu, ve které žijeme, mohli **PŘIJMOUT** jako společné východisko pro další úvahy.

Hlubším pozváním na společnou cestu I. etapy diecézní synody byl pak pro nás i pro celou diecézi pastýřský list biskupa Tomáše k mottu prvního synodního roku „*Mistře, kde bydlíš?*“ (Jan 1,39).

Ve svém listě nám všem biskup Tomáš položil na srdce toto:

„Sestry a bratři, zvu Vás do prvního roku synodního hledání, ve kterém se budeme ptát, kde v naší diecézi v současných časech Bůh bydlí. Která jsou ta místa a při jakých příležitostech se daří, aby se s Ním také setkali lidé z našeho okolí, lidé hledající, kteří nepatří přímo do našeho společenství... Sestry a bratři, ptejme se Boha, ptejme se sami sebe, ptejme se v našich společenstvích, ptejme se v celé diecézi: kde Mistře v této chvíli jsi k nalezení, kde je možné se s tebou potkat, kudy nám jdeš vstříc a kde tě naopak hledáme sice s velkým úsilím, ale marně, protože tam už dávno nejsi? Mistře, kde bydlíš Ty, milující a blízký Pán našich životů, Ty, který stojíš po naší pravici a chráníš nás v těžkých dobách současnosti?“

Tímto pozváním jsme se během celého letošního roku nechali při mnoha různých příležitostech vést k vzájemnému naslouchání. Snažili jsme se jím nechat vést i při tvorbě tohoto dokumentu.

Budeme mít radost z toho, když se tímto pozváním necháte inspirovat i vy při osobní meditaci nad tímto dokumentem a při jeho společné reflexi ve vašich farnostech, komunitách a společenstvích.

Synodní tým
synoda.bip.cz/tym

I. POPIS SITUACE

Jak v plzeňské diecézi svědčíme o Kristu, organizujeme pastorační a hospodaříme s majetkem?

V první části nabízíme popis dnešní situace v plzeňské diecézi členěný podle tří oblastí, na které se synoda zaměřuje: misijní poslání, uspořádání pastorační a hospodaření s majetkem. Tyto tři oblasti jsou nesené každodenním životem celé místní církve, a v mnohém se proto i ve svém popisu vzájemně prolínají a doplňují.

A. MISIE

Jakými způsoby a na jakých místech jsme v diecézi Kristovými svědky pro každého člověka?

V tomto oddíle se ve světle výše uvedených otázek pokoušíme o jakousi syntézu dat shromážděných ze synodních dotazníků (srov. P6 včetně části zaměřené na osobní zkušenost respondentů s vlastní cestou víry), zápisů ze synodních skupin (srov. P7) a analýzy osobních rozhovorů (srov. P5) s vědomím toho, že každý z těchto výzkumů má jinou výpovědní a reprezentativní hodnotu. K tomu jsme se snažili v možné míře přihlížet. Z misijně-demografického profilu diecéze (srov. P1) se dotkneme jen těch aspektů, které se přednostně týkají situace diecéze „navenek“. Naším cílem je načrtnout ty rysy misijní krajiny plzeňské diecéze, které nám připadají důležité pro další společné rozlišování v následující etapě synody.

Lidé kolem nás

- Vymezení tématu:** Pro naše potřeby omezujeme význam slova „misie“ v tomto dokumentu na činnost církve ve prospěch lidí mimo oficiální strukturu církve. Je ovšem zřejmé, že vnitřní uspořádání a život místní církve i jejich jednotlivých společenství ovlivňuje také jejich činnost vůči ostatním lidem a že vnitřní život církve je též ovlivňován její misijní činností.
- Území diecéze:** Na území plzeňské diecéze žije přes 870 tisíc obyvatel. Jde o oblast s velmi rozmanitou historií, strukturou obyvatel i mentalitou. Zahrnuje regiony městské i venkovské, rozsáhlé regiony poznamenané vyhnáním německé (katolické) většiny a „vykořeněností“ tohoto území (více srov. P5 III.), oblasti s charakterem sociálně vyloučených lokalit, místa s obyvatelstvem tradičně místním i okolí průmyslových zón s velkým podílem nově přicházejících zahraničních pracovníků. Velké rozdílnosti jsou patrné i mezi Karlovarským a Plzeňským krajem, jejichž území tvoří největší část naší diecéze. Karlovarský kraj je ve srovnání s Plzeňským krajem více sociokulturně odcizený a vykořeněný. V Karlovarském kraji chybí veřejná vysoká škola, a proto mladí lidé odchází studovat do Plzně a Prahy; dále zde chybí pobočka Diecézního centra mládeže.
- Náboženská příslušnost:** Podle statistik ze *Sčítání lidu, domů a bytů* z r. 2021 se k některé náboženské společnosti na území naší diecéze hlásí necelých 8 % populace (v celé ČR je to 13 %). Při započtení i těch, kteří při sčítání na otázku po církevní příslušnosti použili nepřesné formulace (jako např. ‚katolík‘ či ‚katolická církev‘ apod.), se v plzeňské diecézi hlásí k římskokatolické církvi 4,5 % populace (v Plzeňském kraji se jedná o 5 % populace, v Karlovarském kraji 3 %, v celé ČR je to přes 9 %). Dané údaje jsou právě z důvodu dobrovolného uvedení denominace nepřesné. Některé zpřesňující modely uvádějí skutečný celorepublikový podíl katolíků ve sčítání z r. 2021 až dvojnásobný. Ale i v těchto modelech dosahuje naše diecéze asi polovičních hodnot celorepublikového průměru. Počet osob, které se přihlásily k římskokatolické církvi, poklesl mezi sčítáními 2011 a 2021 o více než 40 % (z cca 50 na cca 30 tisíc obyvatel). Počet prohlášených nevěřících stoupl mezi lety 2011 a 2021 nad 50 %, což bylo ale zejména na úkor těch, kteří v roce 2011 otázku vůbec nevyplnili. Pro více podrobností srov. P1 III., IV.

4. **Misijní výzva:** Potenciálně zajímavou skupinou k oslovení jsou tzv. „hledající“. Podle výzkumu z r. 2018, který sledoval vztah obyvatel Česka k církvi, tvoří tato skupina až třetinu populace plzeňské diecéze. Částí obyvatel otevřenou k oslovení by mohli být také tzv. „oceňovači“, tedy nevěřící, kteří nemají vůči církvi negativní vztah (tzn. mají neutrální nebo pozitivní vztah, 13 % osob v plzeňské diecézi – srov. P1 IV.). Specifickou skupinu představují ti, kdo se sice hlásí ke katolické církvi při sčítání lidu, ale života katolické církve se aktivně neúčastní. Další významnou skupinou jsou mladí lidé. Mnoho mladých hledajících se s církví nesetkalo v žádném kontextu.

Misionáři – učedníci

5. **Poslání:** Každý z nás je Ježíšem poslán šířit radostnou zvěst – evangelium – všemu stvoření (srov. Mk 16,15). Vědomí toho, že jsme posláni, a že tudíž misie není v první řadě naším dílem, bylo při naslouchání v diecézi potvrzeno tím, že se různými způsoby jako předpoklad misijního působení zmiňovala modlitba (srov. např. P7 A III. 4., P7 A IX. 1., 2.).
6. **Každý z nás a společně:** Ze shromážděných odpovědí lze obecně vyvodit, že respondenti jsou si vědomi, že misie není úkolem nějaké „vyvolené“ kategorie křesťanů, ale že každý z nás je v síle křtu misionářem učedníkem. I proto se může na předním místě výčtu cest a způsobů přivádějících druhé k víře v Krista hned objevit osobní svědectví a příklad života (srov. P6 A otázka 2./2., otázka 3., otázka 10./6.; P7 A III. 1., 2.). Ale i to je často spojováno s tím, co je křesťanským specifikem, tedy se společenstvím (srov. P6 A otázka 2./3., otázka 10/2.8). Převažují tedy výroky o komunitním způsobu svědectví skrze farní společenství, organizované služby nebo jiné druhy komunit.
7. **Hlavní iniciátor:** V jistém kontrastu k právě řečenému vyvstává zároveň velmi silná role faráře, který je jednoznačně označován za hlavního iniciátora misijních aktivit ve farnostech. Často je spojován se spoluprací s jednotlivci, pastorační radou nebo společenstvím (srov. P6 A otázka 6./1.). Na druhém místě jsou jako ti, kdo iniciují aktivity zaměřené navenek, zmiňováni další jednotlivci a posléze také pastorační rada (srov. P6 A otázka 6./2., 3.). V několika farnostech jsou důležitými iniciátory a pořadateli řeholní nebo jiné komunity, které dané farnosti vtiskují specifické – charismatické a misijní – zaměření (srov. P6 A ot. 6./4.).

Farnosti a misie

8. **Misijní zaměření farností:** Na základě dat z dotazníku lze souhrnně uvést, že hlasy, které považují zaměření farnosti „směrem ven“ k lidem hledajícím za velmi nebo dostatečně rozvinuté, přicházejí asi z 25 % farností (srov. P6 A otázka 5.).
9. **Vztahy a postoje:** Ze všech pramenů naslouchání v diecézi zjevně vyplývá, že prvořadou roli při vydávání svědectví Kristu navenek hraje ve farních nebo i jiných společenstvích otázka, kterou bychom mohli souhrnně označit jako otázku vztahů a postojů. Právě do takové kategorie lze zařadit nejčtenější výroky vyskytující se jako odpověď na dotaz po tom, co k setkání lidí s Kristem v našich farnostech, popř. diecézi napomáhá: *pohostinnost a přijetí, osobní svědectví života, osobní vztahy, svědectví křesťanského společenství, blízkost, lidskost, vstřícný přístup kněží, rodinné a přátelské vztahy, otevřenost ve smyslu vstřícnosti, naslouchání a sounáležitosti, vnímavost vůči okolí, tolerance a respekt vůči různým skupinám lidí...* (srov. P7 A II., III., VI., VII.; P6 A otázka 2./1., 2., 3., otázka 10/2., 6., otázka 12./2.; P5 IV.) Vyskytují se i zmínky tak konkrétních gest, jako je *přivítání nově přichozích* nebo *sdílené jídlo* (srov. P7 A II. 1., 4.). Tyto druhy postojů jsou někdy ve výstupech z dotazníků a skupinových rozhovorů klasifikovány jako misijní předpoklady, vlastnosti či výbava misionáře nebo misijní postoje a přístupy (srov. P7 E). Častěji jsou ale uváděny jako příklady plnohodnotného

druhu svědectví a misie. Někdy jsou označovány za účinnou „nizkoprahovou“ formu misie (srov. P7 A II. 1.).

10. **Činnost a aktivity s misijním přesahem:** Dalším výrazným evangelizačně vnímaným nástrojem je pak především v městských farnostech a ve farnostech s bohatým kulturním programem otevřenost ve smyslu církevně organizovaných akcí a aktivit pro veřejnost. Do této kategorie lze zařadit poměrně širokou škálu kulturních, vzdělávacích, ale třeba i sportovních událostí (např. koncerty, festivaly, přednášky, Noc kostelů, Biskup Cup...) (srov. např. P6 A otázka 2./1.; P7 A XI. 6., 7.). Účinnou možností zapojení do života církve je dobrovolnická služba, o kterou projevují zájem i lidé hledající. Naopak negativně je vnímána uzavřenost kostelů. Specifickou misíí je svědectví manželů, rodin a svědectví křesťanů v jejich zaměstnáních a dalších společenských aktivitách. Jako nedostatek je pocítována absence jejich formace. Celkově se daří věcem, které jsou dílem společenství, ne jednotlivce.
11. **Rodinný život:** Mnozí účastníci synodních skupin vnímají jako neúčinnější nástroj, jak předávat víru, *osobní životní svědectví* (v osobním životě, v práci, v rodinách, ve výchově dětí; srov. P7 A III. 1 až 3). To potvrzují i odpovědi na synodní dotazník, ze kterých plyne, že pro nezanedbatelný počet respondentů proběhla základní formace víry v rodině (srov. P6 A otázka 10/3).
12. **Liturgie a modlitba:** Zvláštním druhem činnosti, která může podle výsledků průzkumu často přiblížit lidi k víře, je liturgie, modlitba a jejich různé aspekty. Jako misijní prostředek je zmiňována přitažlivost *křesťanské bohoslužby samotné* (srov. P6 A otázka 2./4., otázka 10./9., otázka 12./3.; P7 A I.), zatímco její „nesrozumitelnost“ je někdy naopak vnímána jako překážka (srov. P6 A otázka 11./6.). Dále stojí za zmínku především *žehnání*, které má, zdá se, především na venkově misijní potenciál a ukazuje se být druhem modlitby, která v sobě propojuje tradiční obřad s něčím, co má dnes schopnost oslovit i člověka mimo církevní struktury (srov. P7 A XI. 1., 2.; P5 III. A, B). A to i přesto, že se v minulosti centrálně organizované pokusy o nabídku žehnání domů v diecézi nevydařily. Zvláště zmiňovanou kategorií byly často i *poutě* coby znovuobjevená tradice, která se na některých místech s upevňující se místní identitou obcí stává důležitou společenskou událostí (srov. P5 I.; P6 A otázka 9./5., otázka 10./5.; P7 A I. 3., 4.). Misijní přesah byl uváděn i u *přímluvné modlitby* (srov. P7 A IX. 2.), *sakrální hudby* (srov. P7 A I., IX. 4.; P6 A otázka 8./9., otázka 10./9.) nebo *ticha* (srov. P7 A IX. 4.). Obecně platí, že v městských farnostech se klade důraz spíše na organizované modlitby a novější formy spirituality (např. večery chval otevřené hledajícím a sympatizujícím), zatímco ve venkovském prostředí spíše na tradičnější podoby a místní kulturní prvky.
13. **Příhodné příležitosti:** Existují liturgická období nebo příležitosti, které jsou k oslovení lidí z vnějšku příznivější než jiné. Tradičně jde především o vánoční a adventní období (srov. P7 A I. 4., V. 3.), ale také např. o Památku všech věrných zemřelých (srov. P7 G I.). K těmto příležitostem směřuje tedy i více aktivit zaměřených také na širší veřejnost. Podobný potenciál má slavení křtu, svatebních obřadů nebo obřady pohřební (srov. P7 A I. 1., X. 1.).
14. **Hlásání slovem:** Nabídka a sdílení víry slovem zahrnuje osobní svědectví, různé druhy kurzů a seminářů víry (Alfa kurzy, „Sievers“...) (srov. P7 A IV. 6., VIII. 2.), společenství modlitby a četby Písma svatého v domácích i farních společenstvích (např. Domy modlitby, ...), katecheze, přípravu katechumenů, přípravu k dalším svátostem, výuku náboženství, duchovní vzdělávání (srov. P7 A VIII.; P6 otázka 10./10.). V této souvislosti byla v odpovědích několikrát zmiňována důležitost

srozumitelnosti našeho jazyka (srov. P6 A otázka 11./6., otázka 15./2.; P7 A IV. 8.). Přímé hlásání evangelia je pak často zmiňováno v souvislosti s osobním svědectvím života a s individuálním přístupem.

15. **Ekumena:** Na mnoha místech diecéze probíhá spolupráce v hlásání evangelia s ostatními křesťanskými denominacemi. Příkladem toho jsou např. Noc kostelů, společné veřejné čtení bible, místní aktivity různého charakteru otevřené veřejnosti, pastorece ve věznicích, nemocnicích i školských zařízeních. Domníváme se však, že potenciál ekumenické spolupráce není zatím dostatečně nalezen a rozvinut (srov. P6 A otázka 2./8., otázka 2./9., otázka 4./5).
16. **Péče o společnost a Zemi:** Na několika místech byly zmíněny aktivity zaměřené na péči o společnost a Zemi, které jsou vnímány jako potenciálně misijní zejména ve specifických kontextech vázaných nejčastěji na konkrétní místo, komunitu nebo i charisma jednotlivce (srov. P6 A otázka 2./8., otázka 2./9., otázka 4./5).
17. **Služba lidem v nouzi:** Služba lidem v nouzi je pro své evangelní svědectví a zaměření nejen na lidi uvnitř církve také často vnímána jako nedílná součást misijního působení církve, a to i ve své neinstitucionalizované podobě (srov. např. P6 otázka 2./6.; P7 A VIII.).
18. **Spolupráce jako misijní cesta:** Misijní přesah má podle respondentů také spolupráce s obcemi, místními komunitami a spolky, školami, občanskými organizacemi, stejně jako neformální setkávání a účast na obecních akcích nebo jiných místních událostech (srov. P6 A otázky 15./3. a 21./7.; P7 A V.; P5 IV. A).
19. **Virtuální svět:** Stále důležitějším misijním prostředkem se stává virtuální prostředí se sociálními sítěmi a moderními technologiemi. Farnosti i jiná společenství využívají sociální sítě (Facebook, Instagram, YouTube), a to nejčastěji k sebezprezentaci a k hlásání evangelia. Některá společenství však sociální sítě neuvítají vůbec, popř. o ně nedostatečně pečují. Zmiňovány byly například online přenosy bohoslužeb nebo online přednášky a jiné formy vzdělávání (srov. P7 A XI. 2.). Virtuální prostředí tak doplňuje a rozvíjí osobní setkávání a přímou komunikaci, která je stále považována za základ.
20. **Překážky misie:** Sebraná data přinesla i hlasy, které jsou vůči některým aspektům života a činnosti farností, popř. diecéze kritické, a tudíž misijní úsilí omezující. Nejčastěji jsou za překážku v misijním úsilí považovány *předsudky* (z církevní i necírkevní strany) a z nich vyplývající *nedůvěra* a *odmítání* (srov. P6 otázka 2./negativa). Silným negativním faktorem je také *formální, povrchní nebo zvykový život* některých farností nebo farníků (srov. P6 A otázka 11./1., 6., otázka 13./3., 4.). Oslovení lidí často znesnadňuje také *užívání nesrozumitelného jazyka* (srov. P6 A otázka 11./6., otázka 15./2.). Jako „nemisijní“ jsou velmi často uváděny *postoje nezájmu, uzavřenosti a nejednoty* společenství nebo *neschopnost účinně komunikovat* (srov. P6 A otázka 11./2., 3, otázka 13./3; P7 A XIII.). Zvláštní překážka je spatřována v *nehodném chování některých kněží* a v *klerikalismu* (srov. P6 A otázka 11./1., otázka 13./3.) nebo v *negativním obrazu církve a nesouhlasu s některými církevními postoji* (srov. P6 A otázka 13./4., P7 A XIII. 4.). Zvláštní kategorií překážek, které tentokrát brání ve vlastní otevřenosti vůči přijetí Kristova evangelia, jsou překážky *vnitřní a osobní problémy*, jako např. nedostatek času, přetíženost, strach a nejistota, zdravotní problémy (srov. P6 A otázka 11./5., 7., otázka 13./1., 2.). Z charakteru našeho území pak vyplývají *organizační překážky* jako nedostupnost služeb a velké dojezdové vzdálenosti (např. bohoslužby, společenství apod.) (srov. P6 A otázka 13./1.).

Celodiecézní služby a misie

21. **Celodiecézní služby a misijní charakter:** Z celodiecézních služeb kategoriální pastorační jsou v dotazníku jako možné misijní nástroje nejvíce zmiňovány služba a projekty Charity a podpora pastorační nemocných (60-70 %), následují církevní školství a pastorační vězňů (kolem 40 %). Diecézní centrum mládeže a podporu duchovní hudby vnímá misijně kolem 30 % farností a celodiecézní akce, služby Centra pro rodinu a katechetického centra pak 10-20 % farností (srov. P6 A otázka 7). I synodní rozhovory ukázaly silnou pozici charitní služby a církevního školství a také pastoračního oddělení a Diecézního centra mládeže (srov. P7 G).¹
22. **Charita ČR:** Služby Charity jsou pozitivně hodnoceny díky své široké působnosti zahrnující pomoc seniorům, nemocným a lidem v nouzi. Je oceňována také propojenost Charity s dalšími církevními aktivitami, jako je např. Tříkrálová sbírka. Služby Charity mohou tak v důsledku přispívat k oslabení předsudků vůči křesťanství. Slabinou však může být v mnoha případech nedostatečné propojení se životem církve. Někdy také podléháme postoji, že jsme vyřešili své poslání sloužit potřebným založením instituce, která tuto povinnost vykonává za nás. (Srov. P6 A otázka 8./1.; P7 G II.)
23. **Církevní školství:** Církevní školství má v diecézi jak v očích rodičů, tak širší veřejnosti velkou důvěru. Zejména u středních škol jsou však církevní školy vyhledávány pro zajímavost jimi nabízených oborů, jejich kvalitu, nikoliv pro očekávanou formaci v křesťanských hodnotách. I přesto vzdělávání na církevních školách pomáhá bourat předsudky a poskytuje prostor pro setkání s křesťanskými hodnotami. Oceňována je i příležitost k duchovnímu rozvoji, účasti na bohoslužbách a modlitbách pro děti, žáky a studenty, stejně jako pro zaměstnance. Podle některých hlasů je ale katecheze v církevních školách nedostatečná a jejich misijní potenciál není zcela využit. V naší diecézi se církevní školy nacházejí pouze v Plzni. (Srov. P6 A otázka 8./2.; P5 IV. A; P7 G III.)
24. **Diecézní centrum mládeže:** DCM je podpůrnou organizační složkou biskupství zaměřenou na pořádání akcí pro mládež, na kterých se mohou potkat mladí lidé z různých koutů diecéze. Tyto akce jsou dle respondentů otevřené i nevěřícím a hledajícím, avšak ve složení účastníků jde o jednotky případů. Duchovní ukotvení zde mohou najít obzvláště mladí lidé, kteří ho nenacházejí ve svých farnostech. Zmiňována je ale také někdy nefunkční spolupráce mezi DCM a jednotlivými farnostmi. (Srov. P6 A otázka 8./4., B 5; P7 G I./2.)
25. **Pastorační oddělení:** „Misijní“ zmínky o pastoračním oddělení se týkají především programů pro školy, jako jsou např. prohlídky katedrál, ale i organizování akcí, které oslovují širokou veřejnost (Svíce pro naše zemřelé, postní online rekolekce Cesta do svobody apod.) Misijní přesah má i příprava snoubenců na manželství organizovaná Centrem pro rodinu. Některé akce jsou vnímány jako zaměřené především dovnitř církve a méně oslovující širší veřejnost. Někteří respondenti zdůrazňovali nedostatečnou informovanost o akcích (srov. P6 A otázka 8./3., 5., 6.; P7 G I. 1.).

Shrnující reflexe k tématu misie

Když mluvíme o plzeňské diecézi nebo o ní slyšíme, je to velmi často ve spojení se souslovím „misijní území“. A tuto skutečnost potvrzuje nejen statistika z našeho demografického profilu, ale především osobní zkušenosti nás diecézanů. Kde a jak se projevuje misijní působení v životě naší diecéze?

¹ V dalších odstavcích jsou k dispozici souhrny komentářů respondentů synodního dotazníku, které již však nelze nijak kvantifikovat, protože tento slovní komentář nebyl povinný.

26. **Vztahy:** Za zásadní pro misijní působení byly označovány otevřené vztahy vyznačující se přijetím a respektem. Mohli bychom tedy říct, že právě takto prožívané vztahy jako takové mají sílu přitahovat hledající lidi, ať už jsou žity uvnitř komunit zasvěceného života, jiných druhů komunit, nebo uvnitř společenství farností. I konkrétní činnosti a události jsou jako misijně účinné vnímány právě tehdy, když jsou prostoupeny podobnými postoji. Ježíš žije, jak slíbil, uprostřed nás, v našich vztazích (srov. Mt 18,20). Navíc se zdá, že právě tento vztahový rozměr víry odpovídá na potřeby dnešního člověka, který se často potýká s rozpadlými a nefunkčními vztahy, a také na specifickou naši území, které je z velké části poznamenáno vykořeněností a vztahy historicky zraněnými (srov. P5 III.).
27. **Komunity a společenství:** Diecézní analýza jako celek zdůrazňuje, že jako místa misijního života jsou nejčastěji uváděny specifické komunity (ať už komunity řeholní, či církevní komunity jiného typu). Tento důraz je o to překvapující, že základní jednotkou ve výzkumu (ale ostatně i ve vlastním vnitřním uspořádání diecéze) jsou farnosti (srov. komentář v P6 A k otázce 9 na str. 24). I v osobní zkušenosti respondentů s vlastní cestou víry (srov. P6 A otázka 10., 12.) se řeholní či jiné komunity velmi často objevují jako místa klíčová a pro život víry rozhodující. Významnou roli v misijním poslání diecéze a farností hrají takovéto komunity také podle některých synodních skupin. Některé takovéto komunity působí v diecézi ve farnostech, které jsou jejími členy spravovány, jiné jsou spíše „nadfarnostní“ a soustřeďují se na misi navenek, další kombinují farní správu s některou oblastí kategoriální pastorační. Zdá se tedy, že misijní přínos takovýchto komunit vyplývá nejen z jejich specifického charismatu, ale také a především z jejich komunitního života jako takového. Další důležitá místa misijního života představují také živá společenství fungující ve farnostech.
28. **Misijní rozměr komunikace:** Kvalita komunikace mezi jednotlivci uvnitř společenství, stejně jako mezi farnostmi a biskupstvím, mezi celodiecézními službami a farnostmi, mezi farnostmi navzájem, mezi farnostmi a obcemi je stále významnějším nástrojem také pro účinnou misijní činnost. Je to dáno také velkou rozptýleností jednotlivých, často velmi malých, společenství a velkou vzdáleností rozlehlých venkovských oblastí od několika center. Přesto je komunikace vnímána jako nedostačující a informace se nedostávají k cílovým skupinám.
29. **Misie jako společné poslání:** Výsledky výzkumu ukazují, že při pořádání misijně zaměřených aktivit je ve farnostech velmi výrazná osoba faráře. Vzhledem k misijnímu potenciálu společenství i k předpokládanému úbytku počtu kněží je jednou z misijních výzev už v současnosti větší zapojení všech pokřtěných.
30. **Věci nové i staré:** Mnozí respondenti cítí potřebu „zdnešnění“ církevního života a větší přizpůsobení se současným společenským podmínkám. To se týká např. změn v komunikaci, větší flexibility v pastorační, ale také otevřenosti k novým formám evangelizace (srov. P6 A otázka 15./2.). Tito respondenti vnímají, že by církev měla reagovat na potřeby dnešní doby a hledat nové cesty, jak oslovovat současné generace.
- Je vnímán nesoulad mezi církví jako institucí a církví jako putujícím Božím lidem. Zároveň je často poukazováno na obnovu misijního potenciálu takových tradičních vyjádření křesťanského života, jako jsou poutě, žehnání, slavnostní liturgie, sakrální stavby či otevřené kostely jako němí svědkové víry (srov. P6 A otázka 15./6.; P7 A III. 1., 2., 5.).

B. USPOŘÁDÁNÍ

Jakými způsoby organizační struktury diecéze slouží rozvoji života s Kristem a misijnímu poslání?

V tomto oddíle ve světle výše uvedených otázek a na základě informací a podnětů obsažených především v přílohách P2 (organizační profil diecéze), P6 (analýza synodních dotazníků) a P7 (analýza zápisů ze synodních skupin) nabízíme náčrt těch charakteristik plzeňské diecéze v oblasti uspořádání pastoračních služeb, které nám připadají důležité pro rozlišování v následující etapě. Méně často pak v této části odkazujeme na přílohy P1 (demografický profil diecéze), P4 (historicko-synodální profil diecéze) a P5 (analýza osobních rozhovorů). Cílem je načrtnout ty rysy organizační krajiny plzeňské diecéze, které nám připadají důležité pro další společné rozlišování v následující etapě synody.

Lidé zapojení do pastorage

31. **Povolání a poslání:** Z odpovědí na základní otázku k tématu „uspořádání“ v synodním dotazníku (srov. P6 otázky č. 16 a 30) vyplývá, že v diecézi se vyskytují farnosti (a to malé i velké) charakterizované jak zapojením farníků do nejrůznějších pastoračních služeb i společného rozhodování, tak spíše individuální autoritou faráře bez širšího zapojení ostatních.² Mnohé synodní skupinky však považují spolupráci lidí zapojených do nejrůznějších služeb za nezbytnou, i když některé upozorňují na to, že pak (zvláště v početně větších městských farnostech) někdy dochází k přetížení jednotlivých spolupracovníků nebo že (zvláště v menších venkovských farnostech) se někdy objevuje problém generační výměny, kdy stárnoucí dobrovolníci mají obtíže najít své nástupce (srov. P7 str. 50). Lze proto konstatovat, že plzeňskou diecézi lze sice na základě těchto výpovědí vnímat jako místní církev, ve které jsou ke společnému misijnímu poslání nejen povolání, ale vyjádřeními svého diecézního biskupa také zváni všichni katoličtí křesťané (srov. P2 I. A a B), ale konkrétně se pak na různých místech toto povolání daří žít v různé míře.
32. **Praktikující katolíci:** V odpovědi na otázku po počtu tzv. „praktikujících“³ katolických křesťanů v diecézi vycházíme z počtu návštěvníků bohoslužeb s nedělní platností⁴ rozšířeného o odhad počtu těch, kteří vědomě žijí z katolické víry, ale bohoslužeb se z jakýchkoli důvodů účastní jen nepravidelně. Lze tak odhadnout, že na území plzeňské diecéze kolem 6000 až 7000 katolických věřících v nějakém smyslu vědomě žije ze své víry (srov. P2 I. C). Jestliže zohledníme, jak se vyvíjely počty účastníků bohoslužeb v jednotlivých věkových kategoriích v posledních dvou dekádách a aplikujeme tyto tendence na počty zjištěné při posledním sčítání návštěvníků, lze odhadnout předpokládaný počet účastníků bohoslužeb v roce 2034 na necelých 5000 osob (srov. P1 V.).⁵
33. **Kněží zapojení v pastoraaci:** Kněží zapojených v pastoraaci má diecéze momentálně 85 (v přepočtu pracujících na 66 plných úvazků, z toho 45 „inkardinovaných“ (tj. trvale začleněných) do plzeňské diecéze, 10 „vypůjčených“ (z jiných diecézí či ze zahraničí na smlouvu) a 30 řeholníků (zapojených

² Ze skutečnosti, že iniciátorem pastoračních aktivit ve farnostech je v drtivé většině farností kněz a že jiné subjekty jsou považovány za iniciátory pastorage spíše ve farnostech svěřených do pastorační péče specifickým komunitám či spravovaných společnou správou (srov. P6 otázka 19), lze vyvodit, že farností s intenzivním zapojením většího počtu farníků bude spíše méně než těch vedených spíše individualisticky.

³ Tedy těch, kteří se v nějaké míře účastní svátostného života církve

⁴ Podle sčítání účastníků bohoslužeb v plzeňské diecézi na jaře 2024 to bylo 6285 účastníků, z toho 57 % žen a 43 % mužů, s průměrným věkem 51 let.

⁵ Na obecný pokles počtu věřících napříč farnostmi ukazuje i analýza zápisů ze synodních skupin (srov. P7 str. 63). Společné charakteristiky těch několika málo farností, které vykazují stabilní či dokonce rostoucí počet účastníků bohoslužeb, se nalézt nepodařilo (srov. P2 III. A str. 15).

do diecézní pastorace na základě dohody mezi řeholními komunitami a diecézí). Jejich počet je v posledních 10 letech víceméně stabilní (jak u diecézních, tak u řeholních kněží), jejich průměrný věk stoupl o 5 let (z 51,6 roku v roce 2014 na 56,6 roku v roce 2023). Protože počty návštěvníků bohoslužeb posledních 10 let klesají, klesá i relativní počet návštěvníků bohoslužeb přepočtených na 1 kněze – ze 110 návštěvníků na 1 kněze před 10 lety až k současným 76 návštěvníkům bohoslužeb na 1 kněze. Podrobnější personální údaje o kněžích v diecézní pastoraci jsou k dispozici v příloze P2 V. A., včetně prognózy počtu kněží zapojených v diecézní pastoraci v desetileté perspektivě (pokles z dnešních 85 o cca 10 až 20 kněží), případně počtu kněží mladších 75 let působících ve farnostech ve statutárních funkcích (pokles z dnešních 49 o cca 10 až 15 kněží).

34. **Pastorační služba kněží:** V této souvislosti je na místě uvést, že respondenti synodního dotazníku z velkého počtu farností (srov. P6 otázka 16 a 30) na jedné straně zdůrazňují *klíčovou roli kněží* v organizaci farního života a služby farností, avšak zároveň upozorňují na jejich *přetíženost*. Kněží jsou často dle těchto respondentů zodpovědní za více farností, což vede k nedostatku času na individuální pastorační péči či k nižší kvalitě pastorační péče. Zatíženost administrativními a technickými úkoly a nezájem veřejnosti o jejich službu přivádí některé kněze do krize identity. Některým kněžím se naopak daří kontakt s širší veřejností, takže se pak stávají vyhledávanými a oceňovanými osobnostmi. U *sebehodnocení duchovních* (tedy z velké většiny kněží) v synodním dotazníku je oproti ostatním pastoračním spolupracovníkům očividná *větší kompetence pro slavení liturgie a vedení modliteb a menší kompetence pro vedení společenství a týmů*, organizování akcí či projektů, administrativu a správu majetku a financí (srov. P6 otázka 29). Některé komentáře v synodním dotazníku pak poukazují na nedostatečnou formaci, která brání efektivnímu zapojení více věřících do pastoračních a organizačních činností a volají po hlubší spirituální formaci a podpoře všech pastoračních pracovníků, především pak kněží (srov. P6 otázky 30 a 55).⁶
35. **Lidé v dalších pastoračních rolích:** Stálých *jáhnů* (srov. P2 V. B) máme v diecézi 6 (z toho 2 v důchodovém věku) a získávat další pro tuto službu se zatím příliš nedaří. Pastoračních asistentů a asistentek je v diecézi zaměstnáno 20 (7 mužů, 13 žen), v přepočtu pracujících na 16,5 plného úvazku (v 18 farnostech z celkem 66). V diecézi byla v r. 2024 iniciována malá skupina mužů a žen, z nichž někteří vážněji, jiní vzdáleněji uvažují o případném povolání ke službě *katechistů a katechistek*, jejíž profil se připravuje. *Katechetek a katechetů* v diecézi slouží 42 (32 žen a 10 mužů), a to v 19 farnostech. Svoji službu vykonávají většinou dobrovolnický (6 z nich jsou zároveň pastoračními asistenty či asistentkami). Ke službě *lektorů, akolytů* či *mimořádných služebníků eucharistie* je v diecézi biskupem (dočasně) pověřeno či (trvale) ustanoveno 80 lidí (51 mužů a 29 žen), a to ve 23 farnostech či nadfarnostních službách. Ustanovení k *trvalému akolytátu* či *lektorátu* z nich má 21 do 65 let a 10 nad 65 let (srov. P2 V. C). Vedle uvedených rolí, kterými jsou vybraní katoličtí křesťané pověřeni biskupem, působí mnoho křesťanů evangelizačně vlastním svědectvím, a to zpravidla v prostředí, v němž žijí, čímž se podílejí na misijním poslání církve.⁷

⁶ Podobným směrem ukazují i výpovědi synodních skupin (srov. P7 str. 46): Zatímco v městech se podle těchto výpovědí kněží potýkají především s administrativními a organizačními problémy, na venkově je hlavním problémem rozlehlost farností a osamělost kněží. Významné místo v zápisech ze synodních skupin zaujala problematika klerikalismu, vyjadřovaná např. bolestí nad tím, že služba kněží bývá někdy vnímána jako spíše autoritativní než partnerská, ale také stesk nad častým střídáním kněží. Potřebu autentické služby vycházející z osobního kontaktu a důvěry mezi knězem a věřícími zdůrazňují i někteří kněží.

⁷ Srov. *Evangelii gaudium*, čl. 120; *Závěrečný dokument XVI. generálního shromáždění biskupské synody*, čl. 4.

36. **Mladí lidé zapojení do pastorační služby:** Ve většině farností se nedaří zaujmout mladé lidi a zapojit je do služby a spolurozhodovacích procesů. Domnívají se, že vše nějakým způsobem funguje. Na základě toho nevyužívají možnost a příležitost nahlédnout do interních záležitostí diecéze. V návaznosti na to nemají nikoho, kdo by je zastupoval v hlasovacích procesech a vnášel jejich pohled a názory mezi stávající představitele.
37. **Pastorační dovednosti:** Z odpovědí na synodní dotazník (srov. P6 otázka 20 a 21) dále vnímáme, že pro mnohé respondenty je důležité, aby nejrůznější služby ve farnostech a v diecézi nejen reagovaly na konkrétní potřeby, ale také aby navazovaly na obdarování, schopnosti těch, kdo tyto služby vykonávají, a to včetně služeb spojených se svátostným kněžstvím (srov. P6 otázka 29b). U mnoha věřících chybí osobní zodpovědnost za duchovní růst a vzdělávání ve víře a také odpovědnost za farní společenství. I ve vztahu k víře převažuje konzumní přístup. S tím souvisí v odpovědích se vyskytující stížnosti na nedostatečné duchovní i praktické formace, doprovázení a podporu lidí zapojených v pastorační službě, důraz na prioritu misijního „postoje“ před misijní „akcí“, potřeba osobního i komunitního duchovního zrání a prohlubování praktických kompetencí a potřeba hledat a nalézat nové typy služeb a rolí odpovídajících jak osobním předpokladům jednotlivců, tak měnícím se kulturním podmínkám a potřebám dnešních lidí (srov. P7 str. 136 – 139).

Teritoriální pastorační služba

38. **Způsob správy farností:** „Územní“, nebo také „teritoriální pastorační“ je v diecézi nazývána pastorační služba rozčleněná podle územních farností na ploše celé diecéze (srov. P2 III. A). V 18 farnostech diecéze (z celkem 66) nesídlí duchovní správce: do 7 z nich farář či administrátor dojíždí, 6 z nich je spravováno společnou správou více kněží, v 5 z nich je statutárním zástupcem tzv. „administrátor in materialibus“ (správce majetku – většinou nekněz), který spravuje materiální záležitosti farnosti společně s tzv. „administrátorem in spiritualibus“ (duchovním správcem – knězem), který do farnosti zpravidla dojíždí odjinud a zajišťuje svátostnou službu. V jedné farnosti je tato dvojice rozšířena o farního pastoračního koordinátora, jímž je trvalý jáhen. V 18 farnostech se na pastorační péči podílejí pastoračních asistenti, z nichž 5 zastává spíše roli technických či administrativních pracovníků či pracovníc. Šest větších farností je svěřeno do pastorační péče společné správě několika kněží, kteří bydlí společně na faře či v klášteře, v deseti dalších farnostech bydlí na faře dva kněží společně.
39. **Velikost farností dle návštěvnosti:** Územní farnosti v diecézi podle počtu účastníků bohoslužeb s nedělní platností lze rozdělit na 2 „megafarnosti“ (nad 400 účastníků), 9 *velkých farností* (151–400 účastníků), 14 *středních farností* (81–150 účastníků), 15 *malých farností* (51–80 účastníků), 13 „*minifarností*“ (31–50 účastníků) a 14 „*mikrofarností*“ (30 účastníků bohoslužeb a méně). Mezi malé farnosti lze pak navíc počítat také personální farnost mimořádného ritu (cca 60 účastníků bohoslužeb). Pro další podrobnosti srov. P2 III. A. str. 12.
40. **Bohoslužebná místa a počty mší:** Počet kostelů, kaplí a jiných sakrálních míst, kde se v roce 2023 alespoň 1x konala bohoslužba, je celkem 509 (z celkového počtu 988 těchto objektů v diecézi), z toho 296 v majetku církve (farnosti, řády, biskupství; z celkového počtu 354) a 213 v majetku mimo církev (obce, spolky apod.; z celkového počtu 634). Podrobný přehled včetně historického přehledu věnovaného předávání kostelů obcím a jiným subjektům je k dispozici v P2 III. A. str. 10 – 12. V roce 2023 bylo v diecézi týdně slouženo průměrně 194 mší s nedělní platností. Průměrný počet návštěvníků jedné mše s nedělní platností v roce 2023 byl 33 návštěvníků na jednu mši. Bohoslužeb

slova nahrazujících mši s nedělní platností bylo za rok 2023 v diecézi odslouženo celkem 131, velká většina z nich (celkem 101) byla slavena v pouhých čtyřech farnostech (srov. P2 III. A. str. 12). Bohoslužby se však také konají při zvláštních příležitostech i mimo sakrální prostory (na různých formačních setkáních, v přírodě, bytech apod.) a jsou přenášeny také online.

41. **Územní obslužnost a centralizace:** Již při prostém výčtu výše uvedených čísel se nabízí důležitá otázka, která byla prezentována také v analýze osobních rozhovorů nazvané „Faráři, nemáš sůl?“ (P5): Jak „obsloužit“ velký prostor s roztroušenými věřícími malým počtem kněží? I když je často technicky možné v jeden den objet větší počet bohoslužebných míst a sloužit tam mši svatou, může být pak ovšem velmi obtížné, ne-li nemožné, tato místa doprovázet také pastoračně tak, aby tam mohla růst místní komunita a aby tam mohli být doprovázeni místní spolupracovníci (srov. P5 I., str. 5). Podle některých z analyzovaných rozhovorů (srov. P5 I., str. 6) se zdá, že takováto svátostná „obsluha“ většího počtu bohoslužebných míst může být zvládnutelná tam (a možná pouze tam), kde na těchto „satelitních“ místech existuje nějaké zdravé spolupracující jádro farníků, ve spolupráci s nimiž může dojíždějící kněz na těchto místech doprovázet nějakou podobu duchovního života. Jinde ale možná být nemusí a objevuje se otázka, zda takovéto oblasti je možné považovat za farnosti, nebo spíše za jakási misijní území.
42. **Rozmanitost situací:** Z rozhovorů analyzovaných v této studii (srov. P5 I., str. 7; srov. také P6 otázka 16) také plyne, že konkrétní situace jsou velmi rozmanité: někde sjíždění věřících do centrální farnosti usnadňuje ustanovení společné duchovní správy či na to jsou místní věřící zvyklí „odjakživa“, jinde naopak toto není dost dobře možné, protože tam buď nefunguje veřejná doprava, nebo se farnost skládá z různých samosprávně či historicky daných celků bez vzájemných vazeb a přirozené spádovosti do jednoho místa, nebo v místních komunitách existuje silná lokální identita farníků spojená s důrazem na potřebu mít svoji mši ve svém kostele. Na druhou stranu společné bohoslužby pro větší pastorační oblast jsou mnohde klíčovým prvkem, který posiluje komunitní vazby a podporuje sounáležitost mezi farníky (srov. P7 str. 54). Zvláštní důraz na společné slavnosti je pak dle těchto hlasů kladen obzvláště na venkově, kde tyto společné bohoslužby a po nich následující setkání slouží jako důležitá příležitost pro setkávání a sdílení duchovního života lidí z většího území.
43. **Centrálnost liturgické pastorece:** Je možné, že v předchozích odstavcích prezentovaný důraz na téma „svátostné obslužnosti“ souvisí s tím, že téměř ve všech farnostech diecéze je podle bodového hodnocení respondenty synodního dotazníku nejrozvinutější pastorační oblast liturgického slavení (srov. P6 otázka 17). Z těchto ostatních oblastí pak v hodnocení s velkým odstupem následují oblasti hlásání evangelia, služby potřebným a osobního doprovázení; dále pak již s menším odstupem komunitní život, malá společenství a nabídka nejrůznějších služeb a aktivit. S touto skutečností pak může souviset i to, že iniciátorem pastoračních aktivit ve farnostech je v drtivé většině farností kněz; jiné subjekty jsou považovány za iniciátory pastorece spíše ve farnostech svěřených do pastorační péče specifickým komunitám či spravovaných společnou správou (srov. P6 otázka 19).
44. **Vnitřní život farnosti a misijní poslání:** Synodními skupinkami je ovšem vnitřní život farností v jeho rozmanitosti mnohdy nahlížen jako nezbytná podmínka pro schopnost farnosti naplňovat její misijní poslání (srov. P7 část D). I když liturgie a bohoslužby zůstávají i v těchto výpovědích často středobodem duchovního života, největší pozornost je věnována komunitnímu životu a vzájemným vztahům ve farnosti, které udržují „pohromadě“ a zároveň jsou syceny i dalšími důležitými rozměry

života farností v diecézi: služba dětem a mládeži, podpora malých společenství a skupin, vytváření prostoru pro osobní růst, vzájemnou podporu, spiritualitu a formaci, pomoc potřebným, hlásání evangelia a vyučování, poskytování duchovního doprovázení a rozvoj přívětivého a duchovně inspirujícího prostředí pro všechny. Náš obvyklý způsob uvažování je tedy zaměřen převážně „dovnitř“ – sledujeme rozvoj farního společenství. Přitom nám možná unikají změny v mentalitě našich současníků, kteří prožívají spiritualitu jinak než my. Zejména mladí lidé jsou i ve svém duchovním hledání zaměřeni spíše na zážitek a rozvoj vlastní individuální religiozity bez návaznosti na církev.

45. **Překážky misijního poslání:** V diecézi existují i významné zátěže či negativní jevy, které mohou velmi oslabovat či zcela zničit propojení mezi vnitřním životem farností a jejich misijním posláním (srov. P7 str. 135). Patří sem především *nedostatečné vzájemné propojení mezi farníky a narušené vztahy mezi kněžími a ostatními věřícími*, dále pak *slabé zapojení mladých lidí do života farností, nedostatek kvalitního vzdělávání ve víře, špatná komunikace a informovanost a přetížení pastoračního personálu*. K tomu se navíc připojuje reálnému životu a potřebám *neodpovídající struktura farností*, což vše dohromady omezuje schopnost farností naplňovat jejich misijní poslání.
46. **Charakteristiky pastorage:** Klíčovým tématem v odpovědích na otázku synodního dotazníku po charakteristikách pastorage ve farnostech je kvalita komunikace a schopnost spolupráce, které zásadně ovlivňují fungování farností (srov. P6 otázky 16 a 30). Některé farnosti vykazují kvalitní komunikaci mezi kněžími a ostatními věřícími, zatímco v jiných je komunikace nedostatečná, což vede k pocitům izolace a nesoudržnosti ve farnosti. Zlepšení komunikace je vnímáno jako klíčový krok k posílení farního života a zapojení všech členů. Pouze v cca třetině farností je považována schopnost spolupráce uvnitř farnosti, farnosti s diecézí či farnosti s širší společností za dostatečnou. Pastorační služby a aktivity jsou ve farnosti většinou vnímány jako efektivní tam, kde naopak existuje silná spolupráce uvnitř farnosti i směrem k občanské společnosti, kde jsou aktivity dobře navázány na schopnosti jednotlivců a kde zároveň odpovídají potřebám místní komunity (srov. P6 otázky 20 a 21).
47. **Pastorační struktury:** Některé farnosti v diecézi považují stávající uspořádání pastoračních struktur za uspokojivé a funkční, zatímco jiné vnímají potřebu změn, aby toto uspořádání lépe odpovídalo měnícím se potřebám, demografickým změnám, poklesu počtu kněží a znovuobjevení synodality (srov. P7 str. 56). Nízký počet věřících v některých oblastech vede k nadměrné zátěži na jednotlivce a k nutnosti kumulace rolí, což může oslabit život farnosti.
48. **Pastorační nástroje:** Dalšími zásadními složkami fungování farností a diecéze jsou podle mnoha synodních skupin informovanost a komunikace (srov. P7 str. 66), které přímo ovlivňují život věřících a jejich zapojení do farního společenství. Z těchto zápisů také vyplývá, že digitální komunikační nástroje, jako jsou webové stránky a sociální sítě, se stávají čím dál tím důležitějšími, zejména pro mladší generace, přestože digitální prostory v mnoha farnostech nejsou uživatelsky přívětivé, popřípadě vůbec neexistují.
49. **Pastorační rady farností:** Pastorační rada farnosti je v některých farnostech považována za významný orgán, který může výrazně přispět k dobrému fungování a rozvoji farnosti, pokud je správně zapojen do rozhodovacích procesů (srov. P7 str. 65). Ze 49 farností na otázku po užitečnosti služby PRF pro farnosti 25 farností odpovědělo, že PRF je pro ně užitečná „dost“, 28 farností „středně“ a 6 farností „málo“ (srov. P6 otázka 22b). Zatímco některé skupinky hodnotí práci PRF

velmi pozitivně, jiné vyjadřují nespokojenost s její efektivitou a zastoupením různých částí farnosti. Zastoupení členů z různých částí farnosti, včetně menších obcí a různých generací, se tak ukazuje jako důležité pro to, aby PRF reflektovala potřeby celé farní komunity a byla efektivním poradním orgánem. Některé synodní skupiny volaly po větší podpoře služby pastoračních rad farností ze strany biskupství.

Kategoriální pastorece

50. **Kategoriální pastorece:** „Kategoriální pastorační“ je označována pastorační služba většinou celodiecézních pastoračních služeb zaměřená na konkrétní specifické skupiny věřících (srov. P2 III. B). Je řízena pastoračním oddělením biskupství, které spadá přímo pod diecézního biskupa. Různými způsoby, v různé intenzitě a skrze různé služby a centra (podrobně srov. P2 III. B, z organizačního pohledu srov. také P2 II. B) se tato kategoriální pastorece věnuje mládeži, vysokoškolákům, ministrantům, liturgickým hudebníkům, manželům a rodinám, rozvedeným a partnerům žijícím v neregulérních svazcích, školním dětem a katechetům, nemocným a seniorům, vězňům, turistům, cizojazyčným komunitám (Slováci, Ukrajinci, Filipínci, Vietnamci), věřícím slavicím liturgii v mimořádném (tradičním) ritu, věřícím slavicím liturgii v řeckokatolickém ritu, lidem pohybujícím se ve virtuálním prostoru, dětem navštěvujícím církevní školy a lidem v nouzi. Pastoračním doprovázením Čechů příšlých z Rumunska je pověřen jeden kněz. Žádné formální pastorační struktury nejsou zaměřeny na pastorační v místech poměrně početné romské komunity. Vztahy s německými sousedy jsou rozvíjeny většinou na základě partnerských kontaktů jednotlivých farností a na úrovni osobních vztahů biskupů a na mnoha místech významně slábnou z důvodu vymírání německých farníků vyhnaných po 2. světové válce. Uvědomujeme si, že péče o osoby LGBTQ+ není rozvinuta.
51. **Katecheze dětí a mládeže:** Delegáti registrují, že se přestala konat pravidelná setkání těch, kdo se věnují mládeži. Chybí nabídky pro mládež ve věku 12-15 let, tedy po skončení výuky náboženství a před přípravou na biřmování. Výuka náboženství má různou úroveň. Někteří kněží postrádají pedagogickou kompetenci. Chybí formace katechetů, dostatečné materiální zajištění i dostatečný počet katechetů vůbec.
52. **Specificky organizované služby:** Specifická situace je ohledně nemocničních a vězeňských kaplanů (kteří sice mají vlastní celostátní strukturu a jsou většinou placeni nemocnicemi či věznicemi, ale na diecézní rovině je jim k dispozici jen spíše minimalistická pastorační či organizační podpora), řeckokatolických věřících (pro které je v ČR zřízen tzv. apoštolský exarchát a strukturálně nepatří pod naši diecézi), služby lidem v nouzi (jejíž velká část je vyčleněna z farností pod strukturu Diecézní charity Plzeň, která je sice zřízena biskupem, ale zároveň její sociální služby podléhají standardům ministerstva práce a sociálních věcí a je do velké míry nezávislá na diecézních strukturách), péče o děti v církevních školských zařízeních (která jsou zřízena biskupstvím, ale zároveň podléhají standardům ministerstva školství) a pastoračního působení ve virtuálním online prostoru. Proto jsou tyto oblasti podrobně popsány v P2 DODATEK 1 až 5.
- a. **Pastorační péče o nemocné a seniory:** Službu péče o nemocné a seniory v diecézi konají kněží, řeholníci, řeholnice i další k této službě pověřeni věřící. V menších městech a farnostech ji koordinují duchovní správce farností. V Plzni, která má dvě nemocnice a řadu domovů pro seniory (14 zařízení sociálních služeb), a v některých dalších větších městech (25 zařízení sociálních služeb) tuto službu vykonávají také nemocniční kaplani a kaplanky a jejich službu

doplňují či nahrazují pastorační asistenti či asistentky nebo kněží z příslušných farností. Služba nemocničních kaplanů, většinou zaměstnaných v příslušných zdravotních zařízeních, je poskytována v 10 zdravotních zařízeních na území diecéze (z toho ve 3 zařízeních v Plzni a v 7 nemocnicích a zdravotních zařízeních v ostatních městech). Více srov. P2 DODATEK 1.1.

- b. **Pastorační služba ve věznicích:** Duchovní službu v 6 věznicích na území diecéze poskytují vězeňští kaplani, kteří jsou zaměstnanci Vězeňské služby ČR, a to na základě dohody o duchovní službě uzavřené mezi zástupci České biskupské konference, Ekumenické rady církví v ČR a Vězeňské služby ČR. Vězeňští kaplani jsou placeni z rozpočtu jednotlivých věznic, ve kterých pracují. S vězeňskou duchovní službou za účelem vytváření vhodných podmínek pro duchovní a pastorační činnost spolupracuje zapsaný spolek *Vězeňská duchovenská péče*, nadkonfesijní sdružení osob pověřených církvemi k duchovní službě ve věznicích a ústavech České republiky. Pro podrobnosti srov. P2 DODATEK 1.2.
- c. **Pastorační péče o lidi v nouzi:** Péčí o lidi v nouzi na území diecéze je vedle diakonického působení jednotlivých farností a s biskupstvím spolupracujícího plzeňského spolku K Srdci (srov. P2 III. B a P2 IV. C) pověřena Diecézní charita Plzeň, která je církevní právnickou osobou zřízenou Biskupstvím plzeňským jako sdružení charit plzeňské diecéze. Členy diecézní charity je 13 lokálních Charit s právní subjektivitou (farních, městských, oblastních – podle rozsahu působnosti), z nichž 8 je zřizovateli některých registrovaných sociálních služeb. Organizačními složkami DCHP (nebo organizačními složkami městské či oblastní charity) jsou ostatní lokální charity, kterým nebyla udělena právní subjektivita (celkem 14). Lokální charity působí na území celkem 34 farností diecéze. Podrobná prezentace služeb Charity v naší diecézi je k dispozici v P2 DODATEK část 2. Sociální služby nabízí kromě Charity také salesiáni v rámci Salesiánského střediska mládeže. Vedle toho se mnozí katolíci aktivně podílejí na jiných charitativních dílech, ať už jde o Diakonii CČE, anebo jiné neziskové organizace.
- d. **Charita a farnosti:** V některých farnostech jsou lokální charity integrální součástí farního týmu, v dalších probíhá činná spolupráce, někde lokální charita působí spíše paralelně ke službě farnosti, v některých případech je lokální charita jen formalitou a v některých farnostech bez lokální charity mají rozvinuté vlastní diakonické projekty. Ze 34 odpovědí, které se sešly na otázku v synodním dotazníku, jak je ve farnosti, kde působí nějaká forma Charity, rozvinuta spolupráce mezi Charitou a farností, 12 odpovědí uvádí *málo*, 9 *středně*, 10 *dost* a 3 *velmi*. Klíčovou otázkou velmi úzce spojenou s otázkou vztahu diakonických služeb farností a sociálních služeb Charity je otázka křesťanské identity charitních služeb podrobně prezentovaná v P2 DODATEK část 2.
- e. **Církevní školství:** Biskupství plzeňské zřizuje čtyři školské právnické osoby. Každé z církevních školských zařízení v diecézi si na základě rámcové „Základní koncepce křesťanské identity školy a školského zařízení v Plzeňské diecézi“ mělo vytvořit vlastní „Koncepci naplňování křesťanské identity“, která má být 1x za 3 roky konzultována a schvalována zřizovatelem (diecézním biskupem). Podle této rámcové koncepce je snaha školská zařízení v diecézi vnímat jako prostor otevřený pro všechny s preevangelizačním a ekumenickým rozměrem. Pro podrobnosti o nabídce a struktuře těchto školských zařízení a výsledky výzkumu křesťanské identity těchto zařízení srov. P2 DODATEK část 3. Vedle školských právnických osob zřízených biskupstvím působí na území diecéze také Salesiánské středisko mládeže – dům dětí a mládeže, š.p.o., jehož zřizovatelem je Salesiánská provincie Praha.

- f. **Řeckokatolická církev:** Přesto, že řeckokatolické farnosti v naší diecézi nespádají pod jurisdikci plzeňského biskupa, ale jsou součástí Apoštolského exarchátu Praha (exarchat.cz), a neúčastní se tedy přímo naší diecézní synody, jsou důležitou součástí pastorace v diecézi, kterou bychom mohli z našeho hlediska zařadit mezi „kategoriální pastorační“. Na území diecéze jsou zřízeny dvě řeckokatolické farnosti spravované třemi řeckokatolickými kněžími a jedním řeholníkem s povolením slavit řeckokatolické bohoslužby. Pro podrobnosti srov. P2 DODATEK část 4.
- g. **Virtuální pastorace:** V dnešní době je působení ve virtuálním online prostoru skrze nejrůznější internetová média a sociálních sítí stále důležitější součástí pastorace. V poslední části P2 DODATEK část 5 jsou proto představeny různé aktivity v této oblasti. Chybí centrální koordinace a podpora ze strany diecéze.

Podpora pastorace

53. **Podpora pastorace:** Podpora pastorace se v diecézi uskutečňuje např. skrze nabídky trvalého vzdělávání pastoračních pracovníků, pastorační supervizi a další způsoby osobní podpory těch, kteří pracují v pastorační (srov. P2 III. C). Na biskupství je pro podporu farní i kategoriální pastorace v diecézi i pro zajištění dalších služeb biskupství zaměstnáno celkem 79 lidí na souhrnných 67 plných úvazků. Z toho 11 osob (+ 4 kněží) v přepočtu na 8 plných úvazků (+ 1,5 úvazku kněží) pro pastorační oddělení, 25 osob (v přepočtu 20 plných úvazků) pro majetkové oddělení a 13 osob (v přepočtu 12 plných úvazků) pro ekonomické oddělení. Pro podrobný přehled včetně organizační struktury diecézní kurie srov. P2 II. B, orgány spoluúčasti na vedení diecéze jsou prezentovány v P2 II. A.
54. **Hodnocení podpory pastorace:** Podpora ze strany centrálních orgánů je v diecézi jak v dotazníkových šetřeních, tak v synodních skupinách vnímána poměrně rozporuplně (srov. P2 II. C, P6 otázky 16 a 30, P7 str. 61 a 155). Nejvíce pozitivních hodnocení na téma pastorační podpory ze strany pastoračních rad se týkalo *finanční podpory pastoračních akcí*, nejvíce negativních komentářů vycházelo z toho, že členové PRF nevnímají *žádnou podporu z biskupství* nebo o ní nevědí. Několikrát zde byla pozitivně hodnocena také *podpora ze strany technických oddělení* kurie (majetkové oddělení – smlouvy, pacht, poradenství, právní oddělení – řešení majetkových sporů), stavební oddělení – podpora při opravě fary či kostela, ekonomického oddělení – poradenství, účetnictví). V některých farnostech je oceňováno *vedení diecéze* pro osobní angažovanost, otevřenost, snahu podporovat kněze i věřící a schopnost naslouchat a přizpůsobovat se potřebám farností. Na druhé straně se vyskytují i *kritické hlasy*, které poukazují na *nedostatek jasné koncepce a podpory* zejména v oblasti *administrativní zátěže* a při *rozhodování o přesunech kněží*. Biskupství jako celek je na jedné straně oceňováno za své technické a ekonomické zázemí a za svou roli *servisní organizace* pro farnosti. Na druhé straně se vyskytuje kritika zaměřená na *tvrdou a nekompromisní komunikaci*, *nedostatečnou podporu*, *problémy s transparentností* a *přílišnou orientaci na ekonomickou ziskovost* (případně i na uživatelskou nepřívětivost intranetu).
55. **Vzdělávání a formace:** Kněží a jáhnové mají za povinnost během roku věnovat minimálně 2 dny svému trvalému vzdělávání skrze biskupstvím nabízené či jimi samotnými vybrané a biskupstvím schválené formační kurzy. Kromě toho je jim i dalším pastoračním pracovníkům zaměstnaným biskupstvím k dispozici systém pastorační supervize. Centrálně jsou biskupstvím nabízeny 3x ročně kněžské a jáhenské dny a vyžadovány každoměsíční vikariátní konference se vzdělávacím

a vzájemně-podpůrným pastoračním rozměrem. Pastorační oddělení organizuje formační kurzy pro pastorační asistenty, katechety a další spolupracovníky z farností, jednou za dva roky je nabízeno formační setkání pro členy pastoračních rad farností a jednou za dva roky pro členy ekonomických rad farností. Služby duchovního doprovázení či pastoračního poradenství pro pastorační pracovníky zatím nijak systematicky rozvíjené nejsou, je však k dispozici nabídka finanční podpory vlastního vzdělávání pro pastorační asistenty a další spolupracovníky ve farnostech (srov. P2 III. C a P3 III. C). Respondenty evaluačního projektu nadace Renovabis (srov. P4 IV.) byla pozitivně vnímána především možnost setkávání a dialogu při nejrůznějších vzdělávacích příležitostech, negativně byl naopak vnímán tlak na povinnost vzdělávat se, malá návaznost na potřeby, nedostatek času, chybějící koncepce vzdělávání, pouze sporadická zkušenost s pastorační supervizí, velmi často nefungující pastorační rady farností a jejich chybějící podpora. Chybí pravidelná péče a forma podpory mladých lidí pro vznik nových kněžských a řeholních povolání. Dále se dostatečně nevyužívá potenciál věřících s teologickým vzděláním.

Pastorace mimo diecézní struktury

56. **Komunity, spolky, služby:** Souběžně s výše načrtnutými diecézními pastoračními strukturami v rámci katolické církve působí v diecézi také nejrůznější řeholní komunity, sekulární instituty, třetí řády, nové komunity, soukromá sdružení křesťanů, spirituality či nová církevní hnutí. Navíc s různými církevními subjekty v diecézi spolupracují nejrůznější sdružení, spolky, uskupení či služby, které sice nejsou součástí žádné církevní struktury, ale skrze své zakladatele, vedoucí či členy jsou nesené křesťanskými hodnotami nebo mají zájem s církevními subjekty spolupracovat na společném díle (mnoho z těchto církevních i necírkevních subjektů je prezentováno v příloze P2 IV).
57. **Podpůrná role komunit a spolků:** Řeholní i nové komunity poskytují v diecézi nejen duchovní, ale i praktickou podporu farnostem, a to jak na úrovni každodenního života, tak i při organizování větších akcí (srov. P7 str. 142). Nové komunity např. svým působením ukazují důležitost společné duchovní správy a integrace komunitního a farního života. Jejich struktura umožňuje pružnější a efektivnější pastorační práci, přičemž se zaměřují na vytváření přátelských a přístupných prostředí pro všechny věkové skupiny. Některé spolky a sdružení hrají zas klíčovou roli v podpoře farního života a organizování společenských akcí, které posilují komunitní vazby a podporují rodiny. Jejich aktivity jsou důležité pro vytváření silného a soudržného společenství v rámci farností i přes jejich hranice. Ostatní místa života, jako jsou např. různá komunitní centra, poskytují prostory pro duchovní a společenské aktivity. Tyto nezávislé struktury podporují nejen duchovní život, ale i komunitní soudržnost, a často slouží i jako podpora vlastní diecézní územní či kategoriální pastorace. Tato uskupení a jejich aktivity jsou pak také pro některé farníky určitým druhem „útočiště“ v situacích, kdy tito lidé nenajdou dostatek prostoru či přijetí ve své vlastní farnosti.

Shrnující reflexe k tématu uspořádání

58. **Komunikace:** V různých obměnách se v dotaznících, skupinkách i osobních rozhovorech jako refrén vrací téma komunikace. Zdá se, že tam, kde se komunikace v diecézi daří, kde se lidé navzájem respektují i navzdory svým různým rolím či postavení v církvi, kde si vzájemně naslouchají, tam se daří překonávat i nejrůznější strukturální bloky a nalézat nová, situaci více odpovídající pastorační uspořádání.

59. **Spolupráce:** Dalším refrénem našeho naslouchání je téma spolupráce v nejrůznějších vzájemně se doplňujících pastoračních rolích. Takováto spolupráce se daří tam, kde se daří otevřené a respektující komunikaci, tam, kde konkrétní služby vycházejí vstříc místním potřebám, tam, kde tyto služby odpovídají obdarování těch, kdo je vykonávají, a tam, kde je těm, kteří tyto služby vykonávají, k dispozici dobrá duchovní i praktické formace, doprovázení a podpora.
60. **Struktury:** Tváří v tvář některým velkým územím s velmi malým počtem věřících se objevuje otázka, zda takovéto oblasti je možné a vhodné stále ještě považovat za farnosti, nebo zda pro ně spíše nehledat nějaké jiné strukturální uspořádání více odpovídající realitě tohoto „misijního území“. Při současném trendu úbytku farníků a kněží a zachování stejného teritoria je současné diecézní uspořádání neudržitelné.
61. **Diakonie:** Diecézní charita poskytuje kvalitní sociální služby, a to často skrze nevěřící pracovníky. Zároveň se z různých zdrojů našeho naslouchání opakovaně vracela otázka po vztahu mezi farnostmi, poslanou jakožto komunita věřících rozvíjet diakonický rozměr pastore, a těmito profesionálními charitními službami.
62. **Otevřenost:** Ačkoli většina z komunit, společenství, uskupení či sdružení v diecézi není součástí vlastní diecézní pastorační struktury, z mnoha různých popisovaných situací je očividné, že jejich činnost je nedílnou součástí pastore v diecézi. Vnímáme, že často právě ve spolupráci lidí v rámci těchto širších církevních struktur či struktur občanské společnosti a navzdory nejrůznějším odlišnostem se také realizuje misijní poslání farností i diecéze jako celku.
63. **Podpora:** Opakovaně jsme naráželi jak na vyjádření vděčnosti, že jsou farní či jiné pastorační služby v „terénu“ vhodně podporovány z biskupství, tak na vyjádření nelibosti, že biskupství je v praktikování své kontrolní či řídicí role příliš direktivní a centralistické, případně naopak pasivní a nepodpůrné. Hledání rovnováhy mezi podporou a kontrolou je tedy něčím, co se v diecézi, zdá se, daří zatím jen částečně.
64. **Naděje:** Jako důležitý vnímáme nakonec také následující postřeh: „Postupná sekularizace a ubývání věřících, za nimiž se zamkne kostel, působí děsivě. Kopíruje trend odchodu mladých lidí z venkova a zhoršující se tzv. dostupnost služeb. Vnímám jako podstatné i tomuto vývoji rozumět jako ‚cyklu‘. Něco z farního života zanikne, aby se mohlo zrodit něco jiného a více adaptovaného na nové životní okolnosti“ (P5 „Faráři, nemáš sůl?“ I. Prostor, str. 7 a 8). Tomu pak odpovídá i závěr společného kázání biskupů Františka a Tomáše k 30. výročí plzeňské diecéze, který obsahoval pozvání k naději, která roste skrze návrat ke Kristu, naší společné „první lásce“.⁸

⁸ Online k dispozici zde: [Vděčnost, jedinečnost, naděje \(bip.cz\)](http://vdecnost.jedinecnost.nadeje(bip.cz))

C. HOSPODAŘENÍ

Jakými způsoby majetek a finance v diecézi vytvářejí podmínky pro svědectví o Kristu a život s ním?

V tomto oddíle ve světle výše uvedených otázek nabízíme náčrt těch charakteristik plzeňské diecéze v oblasti hospodaření s majetkem a financemi, které nám připadají důležité pro rozlišování v následující etapě. Východiskem jsou hlavně přílohy P3 (ekonomický profil diecéze), P6 (analýza synodních dotazníků) a P7 (analýza zápisů ze synodních skupin). Po základních přehledech diecézního hospodaření a diecézního majetku v číslech nabízíme souhrn pohledů na hospodaření ve farnostech a v diecézi ze synodních dotazníků a skupin a na závěr pak přinášíme několik shrnujících reflexí.

Hospodaření diecéze v číslech

65. **Hlavní a vedlejší činnost:** Hospodaření a ekonomika diecéze (biskupství i farností) se dělí do dvou oblastí (srov. P3 I. A): hlavní činnosti a vedlejší hospodářské činnosti. *Hlavní činnost* zahrnuje náklady na pastorační a misijní činnost a výnosy v souvislosti s touto činností. *Vedlejší hospodářská činnost* zahrnuje veškeré hospodaření s majetkem za účelem vytváření zisku určeného na podporu hlavní činnosti. Hlavní činnost biskupství i farností je z ekonomického hlediska významně ztrátová. Tato ztráta je kryta ziskem z hospodářské činnosti. To znamená, že vedlejší hospodářská činnost umožňuje biskupství a farnostem naplňování jejich vlastního poslání – tedy hlavní činnosti diecéze.
66. **Hospodaření biskupství dnes a zítra:** Největší nákladovou položkou biskupství v *hlavní činnosti* jsou osobní náklady na kněze a jáhny, pastorační asistenty a administrativu (v roce 2023 ve výši 66 242 tis. Kč, to je 61,5 % nákladů hlavní činnosti). *Vedlejší hospodářská činnost biskupství* zahrnuje především nájemné bytů, pachtu, dividendy z tzv. Katolického fondu a úroky z bankovních vkladů (srov. P3 I. B, Tabulky 1 až 3). Z dlouhodobého ekonomického modelu hospodaření biskupství plyne, že v případě celkové roční výnosnosti 5,5 % můžeme předpokládat, že výnos bude nadále dostatečně krýt nároky na potřeby hlavní činnosti v současné struktuře (kalkulováno s každoročním 2,5 % nominálním růstem nákladů). Rostoucí zisky z hospodářské činnosti poskytují *zdroj krytí schodku hospodaření*, a to i od zlomového roku 2030, kdy již biskupství neobdrží státní příspěvek na provoz. Nové a vyšší nároky na finanční potřeby v hlavní činnosti - např. stavba nové školy, významné zvýšení podpory financování škol či sociálních služeb Charity - však není schopen současný trend hospodaření plně pokrýt, protože nevznikají významné přebytky. Stejná situace by nastala, kdyby byla významně snížena solidarita z ostatních diecézí, včetně finanční podpory z diecéze Regensburg, nebo bylo zvýšeno platové ohodnocení kněží či zaměstnanců, které je pod republikovým průměrem (srov. P3 I. A).
67. **Hospodaření farností:** Do *nákladů hlavní činnosti farností* spadají především náklady na opravy a údržbu kostelů a far a péče o další kulturní památky, náklady na provoz, případně dary poskytnuté farnostmi třetím subjektům a také náklady na přímou pastorační (poslední položka se ovšem na celkových nákladech hlavní činnosti podílí pouze necelými 5 %). Do *výnosů hlavní činnosti farností* spadají související dotace, příspěvky, sbírky a dary. *Vedlejší hospodářská činnost farností* zahrnuje zejména pachtu pozemků a lesů a pronájmy budov; významnou položkou jsou i tržby z prodeje nepotřebného majetku (srov. P3 I. C, Tabulky 4 až 6).
68. **Hospodaření Charit a církevních škol:** Dvě oblasti tzv. kategoriální pastorace (srov. P2 III. B) jsou z ekonomického hlediska samostatným souborem právnických osob, jejichž hospodaření zde jen

stručně shrneme (pro ekonomické podrobnosti srov. P3 DODATEK 1 a 2; pro organizaci srov. P2 DODATEK 2 a 3).

- a. **Diecézní charita Plzeň** a jí zřizované lokální Charity zahrnují spektrum aktivit týkajících se sociálních služeb, humanitární a zdravotnické pomoci (srov. P2 DODATEK 2). Jako samostatné neziskové organizace mají financování provozu vícezdrojové. Z veřejných zdrojů charita získává finance z rozpočtů od obcí, krajů a od státu, dále ze strukturálních fondů EU. Dalšími zdroji financování jsou veřejné sbírky (např. Tříkrálová sbírka...), dary a také podpora od církve. Každoročně dostávají Charity od biskupství podporu ve výši cca 2,2 až 2,7 mil. Kč; v loňském roce to bylo 2 460 000 Kč (srov. P3, str. 9 tab. 7).
 - b. **Církevní školská zařízení** (*Církevní gymnázium Plzeň, Církevní ZŠ a SŠ Plzeň, Mateřská škola kardinála Berana a Křesťanská pedagogicko-psychologická poradna*; srov. P2 DODATEK 3) jsou zapsána v rejstříku škol a školských zařízení a jsou financována z příspěvku Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Výše tohoto státního příspěvku je odvozena od výše příspěvku poskytovaného státním školám v předcházejícím kalendářním roce. Státní školy dále dostávají od svých zřizovatelů (obcí a krajů) příspěvek na provoz a investiční akce. Církevní školy musí tyto finanční prostředky shánět z jiných zdrojů – nejčastěji od zřizovatele, ze školného, z dotací a darů. Biskupství plzeňské každoročně přispívá jím zřizovaným školským zařízením z vlastních výnosů cca 2 až 2,5 mil. Kč (včetně nákladů na koordinátorku církevního školství; srov. P3 II. A Tabulka 7, kde je příspěvek počítán bez těchto nákladů).
69. **Solidární fond:** *Solidární fond plzeňské diecéze* je významnou součástí systému vnitřní solidarity diecéze. Zdroje fondu jsou 10% odvody farností z neúčelových sbírek, příspěvků a darů a dále různé hladiny odvodů z výsledku hospodaření v hospodářské činnosti farností po zdanění. Čerpání ze solidárního fondu je (na základě podaných a vybraných žádostí) určeno farnostem na opravy, rekonstrukce a investice a dále částečně na krytí nákladů biskupství spojených se zajištěním činností farností. V loňském roce čerpaly farnosti ze solidárního fondu na konkrétní projekty celkem 6 185 000 Kč. Každoročním významným příspěvkem do systému solidarity biskupství plzeňského je finanční podpora z Regensburgu, tj. z partnerského řezenského biskupství (srov. P3 II. A Tabulka 7).
70. **Struktura personálních nákladů:** Personální náklady biskupství se skládají z nákladů biskupství na mzdy zaměstnanců působících na biskupství a ve farnostech, zdravotního a sociálního pojištění placeného zaměstnavatelem a benefitního příjmu poskytovaného zaměstnancům. Benefitní příjem je mimomzdový příjem, který je na straně zaměstnance osvobozen od daně z příjmu. Jedná se o příspěvek na stravování (85 Kč / den), příspěvek na údržbu oděvů kněží a jáhnů (30 Kč / den dle úvazku) a ostatní benefity (poukázky flexi, příspěvky na důchodové produkty a volnočasové aktivity (administrativa a pastorační asistenti 20 000 Kč/rok, kněží a jáhni 12 000 Kč/rok).
71. **Průměrné mzdy zaměstnanců:** Zaměstnanci biskupství jsou rozdělení do tří skupin: 1. kněží a jáhni; 2. pastorační asistenti působící ve farnostech; 3. administrativa (zaměstnanci pracující na biskupství a v zázemí diecéze). V roce 2023 byla průměrná hrubá mzda včetně odměn: kněží 23 173 Kč, pastoračních asistentů 23 915 Kč, pracovníků v administrativě 31 307 Kč. Zvlášť byly spočítány průměrné hrubé mzdy vedení biskupství (biskup a generální vikář): 47 133 Kč. Průměrná hrubá mzda manažerů jednotlivých oddělení činí 63 311 Kč včetně všech odměn za všechna jejich angažmá. I přes každoroční růst osobních nákladů jsou mzdy ve všech sledovaných skupinách zaměstnanců biskupství významně nižší než mzdy za srovnatelnou práci ve veřejném či soukromém

sektoru v ČR. Zejména mzdy kněží neodpovídají dosaženému vysokoškolskému vzdělání a náročnosti práce. Chybí analýza, zda příjmy diecéze a farností neumožňují odpovídající zlepšení materiálního zabezpečení. (Srov. P3 III. A; srov. také P3 DODATEK 1.)

72. **Struktura výnosů biskupství:** Výnosy biskupství se opět dělí na výnosy z hlavní činnosti a výnosy z vedlejší hospodářské činnosti.

- a. Biskupství ve své *vedlejší hospodářské činnosti* hospodaří s výnosy z nájmu a pachtů a s výnosy z finančního majetku (srov. P3 I. B. Tabulka 2 a P3 IV. A Tabulka 13). Tržby tvoří především nájem z pronajímaných bytů, v ostatních výnosech jsou zahrnuty zejména úrokové výnosy. V tržbách z prodeje majetku jsou pak především výnosy z dlouhodobého finančního majetku, tj. dividendy (zejména Katolického fondu). Prostředky z případného prodeje nemovitostí jsou opětovně zainvestovány.
- b. Výnosy biskupství v *hlavní činnosti* (srov. P3 I. B. Tabulka 1 a P3 IV. A Tabulka 18) jsou z darů, dotací, grantů (srov. P3 DODATEK č. 3) a přijatých sbírek, které jsou účelově vázané na konkrétní účely, úroky, dary a sbírky bez konkrétního účelu, včetně položek solidarity (srov. P3 II. A) a státního příspěvku na provoz. Samotné přijaté platby splátek finanční náhrady a delimitace (srov. P3 IV. B) nejsou výnosy biskupství, ale jsou ze své podstaty zachyceny pouze bilančně. Do výnosů se následně propisují až realizované výnosy z investic, na které byla použita finanční náhrada či delimitace (srov. P3 IV. B).

73. **Etické investování:** Ekonomická rada diecéze se shodla na tom, že je vhodné výhledově směřovat k vytvoření „kodexu etického investování“, který by diecézi pomohl v jednotlivých konkrétních situacích rozhodování, aby diecéze investovala nejen efektivně, ale také eticky (srov. P3 V. C).⁹ V diecézi i ve farnostech chybí také pravidla pro etické nakládání s dary (přijetí i odmítnutí).

74. **Struktura výnosů farností:** Farnosti mají výnosy z hospodářské činnosti (srov. P3 IV. A Tabulka 12), dále z darů, dotací převážně určených na opravy a ze sbírek (srov. P3 IV. C). Dotace na pastorační či (pre)evangelizaci větší část farností nečerpá (srov. P3 DODATEK 4.1). Pravidelná inventarizace majetku ve farnostech je administrativně a kapacitně náročná a chybí pro ni jednotná systémová a metodická podpora.

Majetek diecéze v číslech

75. **Struktura majetku biskupství:** Biskupství plzeňské spravuje nemovitý majetek a finance (srov. P3 V. A Tabulka 20). Nemovitý majetek jsou administrativní budovy, nemovitosti sloužící k pronájmu (generující příjem) a pozemky.

- a. U *pronájmu nemovitostí* jde především o dlouhodobý pronájem bytů v bytových domech a pronájem nebytových prostor.
- b. *Finanční prostředky* jsou investovány do finančních produktů a fondů s cílem zajistit dlouhodobou udržitelnost financování činnosti biskupství (srov. P3 V. A Tabulka 20).
- c. *Lesní majetky*, které byly vydány v rámci restitučního zákona, byly vydány jednotlivým farnostem, neboť byly původními vlastníky. Biskupství žádný lesní majetek z restitucí nezískalo. Rozhodne-li se farnost propachtovat lesní pozemek biskupství, je sepsána smlouva a stanoví se

⁹ Srov. vatikánský dokument Mensuram Bonam: Faith-Based Measures for Catholic Investors ([pass.va](https://www.vatican.va/press-releases/2018/08/20180814_mensuram-bonam-faith-based-measures-for-catholic-investors-pass.va))

výše ročního pachtu. Ten je farnosti pravidelně vyplácen. Práce prováděné v lesích jsou zadávány a kontrolovány pracovníkem biskupství (srov. P3 V. B).

- d. *Zemědělské pozemky* jsou propachtované zemědělcům, přičemž v diecézi se řídíme *Projektem udržitelného hospodaření* (srov. P3 V. B), jehož prostředkem je komunikace se zemědělci a následná úprava pachtovních smluv tak, aby navržené podmínky hospodaření odpovídaly situaci pronajímaných pozemků. Každý pozemek je zvlášť zkontrolován a jsou pro něj navržena specifická opatření.

76. Struktura majetku farností: Farnosti spravují nemovitý majetek, který představují především kostely, kaple a farní budovy (srov. P3 V. A Tabulka 21). Některé farnosti vlastní i další budovy/byty, které jsou užívány různým způsobem. Některé slouží k pronájmům a generují farnostem zisk, jiné slouží přímo životu farností. V majetku farností jsou také pozemky různého charakteru (farní zahrady, dvory, pozemky hřbitovů, zemědělská půda, zeleň, lesy). Farnosti jsou také často správci kulturních památek nejen nemovitých, ale také movitých (lavice, sochy, obrazy, liturgické náčiní...). Se správou těchto věcí jsou spojeny náklady, odpovědnost a do značné míry i omezení vyplývající z památkové péče. Finanční prostředky získané formou darů, sbírek, pronájmů, případně z hospodářské činnosti slouží především k úhradě nákladů na provoz, na pastorační aktivity a na opravy nemovitostí.

77. Nevyužívané sakrální stavby: V roce 2024 je na území diecéze evidováno 465 kostelů a 360 kaplí, z toho je ve vlastnictví farností 261 kostelů a 36 kaplí. Za dobu existence diecéze bylo tedy do vlastnictví jiných subjektů k témuž datu převedeno 179 kostelů a kaplí, z toho 22 na jiné církevní subjekty (řády apod.). Podrobný přehled je k dispozici v příloze P2 III. A str. 10 – 12.¹⁰

78. Auta kněží a zaměstnanců: Zaměstnanci biskupství pracující v pastoračních či administrativních rolích jezdí služebními auty (částečně vázanými na osobu, částečně sdílenými více lidmi jednoho oddělení či i více odděleními). Kněží a jáhni (až na výjimky) jezdí vozidly v soukromém vlastnictví. Každý z nich má zpracovaný tzv. paušální cestovní příkaz. Je vypočtena finanční náhrada za PHM a amortizaci soukromého vozidla, kterou kněžím a jáhnům každoměsíčně vyplácí farnost, ve které slouží (srov. P3 III. C).

Jak to vidí správci a hospodáři

V této části prezentujeme souhrn pohledů na hospodaření v diecézi ze synodních dotazníků a skupin.

79. Majetek jako pastorační prostředek: Mnoho farností vnímá svůj majetek jako prostředek k pastoraci, evangelizaci či diakonii (srov. P6 C otázka 31/1; P7 C str. 81-82). Kladou důraz např. na vytváření prostor pro setkávání (fary, komunitní centra), které slouží jak pastoračním účelům, tak k rozvoji mezilidských vztahů v rámci komunity a k vytváření pohostinného prostředí pro příchozí. Farníci se na budování takových míst podílí nejen finančně, ale i svojí prací. Z farního majetku jsou dále financovány také pastorační aktivity, jako jsou práce s mládeží, diakonická služba

¹⁰ Právní oddělení biskupství již nějakou dobu postupně mapuje situaci na jiné subjekty převedených kostelů a z dosavadního zjištění zatím vychází poměrně potěšující obrázek zodpovědné následné péče a dobré spolupráce s farností i na takto „opuštěných“ místech. V roce 2023 byla doplněna škála prvků kostelní politiky o tzv. derelikci jakožto krajní prostředek pro případ, že všechno předtím se v konkrétním případě neuplatní (zájemce o kostel se nenajde) a případ kostela je pro takové jednání vhodný (zejména nulové pastorační využití, souhlas farnosti). S ohledem na pozitivní zkušenosti v některých jednotlivých případech se letos rozšířily výše popsané stávající pilíře tzv. kostelní politiky Biskupství plzeňského o prvek hledání potenciálních mecenášů z řad fyzických, popř. právnických osob neveřejného charakteru (srov. P3 V. B).

včetně rozměru sociální spravedlnosti (srov. P6 otázka 31/4) a společenské akce. Některé farnosti zmiňují potřebu rovnováhy mezi investicemi do majetku a do pastorační aktivity, případně fakt, že prostředky na pastorační aktivity jsou omezené. V současnosti slouží k přímé pastorační práci jen malá část majetku farností (cca 5 %).

80. **Majetek jako kulturní dědictví:** Farnosti už mnohem méně často vnímají majetek jako historické a kulturní dědictví, které představuje důležitou součást jejich identity. Zachování a opravy historických budov, jako jsou kostely a fary, jsou pak vnímány nejen jako technický úkol, ale také jako způsob, jak uchovat tradice (srov. P6 otázka 31/5 str. 58).
81. **Majetek jako investice:** Jen několik málo farností se snaží investovat do majetku (investiční byty, penziony, pronájmy, fondy), který generuje další finanční prostředky (srov. P7 str. 91/6).
82. **Majetek jako břemeno:** Opakovaně a velmi často však v diecézi zaznívá názor, že správa, údržba či opravy církevních budov jsou pro farnosti velkou finanční a organizační zátěží, u historických budov navíc znásobenou požadavky památkářů (srov. P7 C str. 94). Zátěž správou majetku je v některých farnostech pocítována jako něco, co vede k oddělení farnosti od hlavního poslání a co má přímý dopad na její život i službu. Zaměření na opravy vede k nedostatku financí na pastorační aktivity a je náročné hledat rovnováhu mezi péčí o majetek a misijně-pastoračním posláním církve. Některé farnosti zvažují opuštění či prodej nevyužívaných objektů, zatímco jiné se snaží využít dotační programy k financování oprav (srov. P7 C str. 90 a 91; P6 otázka 31/2 str. 58).¹¹
83. **Transparentnost:** Klíčovým tématem v hospodaření je pro mnohé v diecézi transparentnost. Jednotlivci i skupiny zdůrazňují důležitost transparentního nakládání s finančními prostředky a majetkem, a to jak pro *posílení důvěry věřících*, tak pro *zajištění efektivního fungování farností*. V četných farnostech se usiluje o *informovanost* a otevřenost vůči farníkům. *Finanční toky* jsou jasné a účelné. V některých farnostech je informovanost naopak malá až nulová, přesto i zde se objevuje volání po přehlednosti a průhlednosti hospodaření. Za důležitou je považována *otevřenost vůči veřejnosti* – informování o využití veřejných prostředků, dotací a účelových sbírek.¹²
84. **Etika a evangelijní hodnoty:** Některé farnosti, zejména městské, pak zdůrazňují důležitost etické stránky hospodaření (původ finančních prostředků a investičních rozhodnutí, dodržování morálních principů, ekologické dopady) a evangelijních hodnot při správě majetku a financí (srov. P7 C str. 96/1). To je spojeno s požadavkem transparentnosti a také se solidaritou v diecézi (podpora méně majetných farností). Objevuje se také důraz na víru v Boží prozřetelnost, kterou by mělo být nesené hospodaření farnosti. Důležitými aspekty správy majetku a hospodaření jsou pro některé farnosti sociální odpovědnost a diakonie. Pro další podrobnosti srov. P6 otázka 31/4 a 6; P6 otázka 31/9; P7 str. 87/3; P7 C str. 96-98.
85. **Role ekonomických rad farností:** S působením ekonomických rad farností (ERF) jsou napříč diecézí rozmanité zkušenosti (srov. P3 DODATEK 3.2.). V některých farnostech ERF hraje nezbytnou

¹¹ Zátěží pro mnohé farnosti je už jen třeba požadavek každoroční inventarizace majetku (srov. P3 V. C), naopak ulehčením je to, že pojištění majetku je řešeno centrálně (srov. P3 V. C).

¹² Transparentnost je často spojena více s důvěrou v konkrétního kněze či ekonomickou radu než se znalostí dat o hospodaření. Tato důvěra někdy vede k nezájmu o hospodaření farnosti. Dalšími důvody nízkého zájmu o hospodaření farnosti jsou složitost účetnictví, nesrozumitelnost výkazů, pocit osobní nekompetentnosti, obava z nevhodnosti dotazovat se na toto téma či nedostatek času. Pro podrobnosti k tématu transparentnosti srov. P6 otázka 31/3; otázka 35/1-9; P7 C str. 78-80; str. 84/2; str. 88/3; str. 96/2; str. 102/3; str. 107/1; str. 108/1.

roli při správě financí a majetku. Někdy je vnímána jako *důležitý a funkční poradní orgán*, jinde je její role chápána pouze jako *formální záležitost bez skutečného vlivu* na rozhodování. Některé farnosti se potýkají s problémem najít kompetentní osoby do ERF. Pokud ERF tvoří odborníci (nebo aspoň zkušené lidi), je ve farnostech znatelně větší důvěra ve správu financí a majetku (srov. P7 C str. 84 a 85).¹³

86. **Zdroje pro údržbu a opravy:** Farnosti se snaží využívat nejrůznější dotace a granty (srov. P7 str. 86/2 a P3 DODATEK 3). Tento způsob financování je však zdoluhavý a nepokrývá všechny potřebné náklady. Pro mnohé farnosti je proto důležitá spolupráce s obcemi a městy (srov. P7 str. 87/3), s místními sponzory (srov. P7 str. 88/4) či při pořádání účelových sbírek. Osvědčuje se snižování nákladů na provoz a údržbu (např. LED osvětlení; srov. též ekologický rozměr v P7 str. 96/4).
87. **Spolupráce s biskupstvím a obcemi:** Některé farnosti oceňují efektivní a přínosnou spolupráci s biskupstvím, jiné upozorňují na problémy v komunikaci a transparentnosti ze strany biskupství. Část farností považuje tuto spolupráci za spíše dobrou, především v oblasti účetnictví a ekonomického oddělení; jako spíše špatnou ji vnímá menší část farností, přičemž je zmiňována např. nedostatečná vstřícnost, přílišná kontrola či nedostatek podpory (srov. P3 DODATEK 4.1.; srov. také P6 otázka 44). Jako důležité jsou vnímány také osobní kontakty farnosti či farníků s místními politiky pro zajištění podpory samospráv. Spolupráce mezi farnostmi a místní obcí je z většiny hodnocena jako dobrá, z malé části PRF hodnotily tuto spolupráci jako špatnou (srov. P3 DODATEK 4.1.).
88. **Spoluúčast a dobrovolnictví:** Z dotazníků vyplněných ERF vyplývá, že některé farnosti rozvíjí různé formy dárcovství farníků vůči farnosti v prostředí důvěry a dobrovolnosti (srov. P3 DODATEK 4.1.), což souvisí s pocitem spoluzodpovědnosti a s aktivnějším zapojením do života a služby farnosti (srov. P6 otázka 31/8 str. 60). Respondenti synodního dotazníku vypovídají, že část jich finančně přispívá farnosti pravidelně do sbírek či kasiček, polovina (navíc také) příležitostnými dary a více než polovina dobrovolnickou službou (např. při péči o objekty, úklidem, drobnou údržbou, zajišťováním farních akcí atd.; srov. P6 otázka 39 a 40). Na některých místech diecéze je výše popsaná praxe běžná, jinde se však zdá být nedostupná. Většina z respondentů synodních dotazníků přispívá na různé dobročinné účely (církevní i necírkevní) v rozmezí 1 % až 10 % ze svých čistých příjmů (srov. P6 otázka 41).
89. **Finanční sbírky:** U sbírek ve farnostech se objevuje preference adresných a účelových sbírek, kdy je zřejmý jejich účel (srov. P3 IV. C). V některých farnostech jsou věřící vyzýváni k příspěvkům formou trvalých příkazů. Důležitým pro transparentnost je způsob počítání a evidence sbírek v kostelích (v některých farnostech jsou sečtením sbírky či příspěvků do kasiček pověřeni dva či více lidí současně, v některých počítá jen jeden člověk, často farář, někde není jasné, komu je sčítání svěřeno). Podle směrnice „Evidování sbírek vybíraných při bohoslužbách i mimo ně a zveřejňování informací“ by sbírky měly být počítány komisně (vždy dvě osoby), měly by být evidovány a farnost

¹³ Pokud je funkční spolupráce s pastorační radou, napomáhá to efektivní správě farnosti. Jsou-li problémy s propojením těchto obou rad, vede to k nedostatečné koordinaci při rozhodování o důležitých otázkách. Práce v ERF je spojena s odborností, se zodpovědností a časovou náročností, přitom je dobrovolná. Některé farnosti považují navíc za nezbytné zapojení odborníků (profesionálů), kteří by zajistili transparentnost a fundovaný dohled nad hospodařením. Pro další podrobnosti srov. P6 otázka 31/7; P6 otázka 37/1-6; P7 C str. 99.

by o nich měla být pravidelně informována, což se v mnohých farnostech neděje. (Srov. P3 DODATEK 4.1.)

90. **Sbírky a návštěvníci:** V roce 2014 nás při sčítání účastníků bohoslužeb bylo 8 421, v roce 2019 jen 7 887 a v roce 2024 o dalších 1,5 tisíce méně, tedy 6 285 (srov. P2 I. C a P2 III. A). Výše sbírek za celou diecézi v den sčítání (srov. P3 IV. C Tabulka 19) činila v roce 2014 celkem 135 282 Kč (16 Kč na účastníka), v roce 2019 celkem 205 130 Kč (26 Kč na účastníka) a v roce 2024 se pak vybralo celkem 218 912 Kč (35 Kč na účastníka). Není však zohledněna inflace, která byla v uplynulých letech vysoká.
91. **Adekvátnost mezd:** Finanční ohodnocení kněží a církevních zaměstnanců je vnímáno jako znepokojivé. Velký počet respondentů synodního dotazníku se domnívá, že kněží nejsou adekvátně finančně ohodnoceni. Jen někteří uvedli, že kněží jsou podle nich placeni adekvátně nebo dostatečně. V případě, že má kněz pracovní poměr u dalšího zaměstnavatele, je mu krácen úvazek na biskupství. Někteří se navíc domnívají, že podhodnoceni jsou obzvláště jáhni, protože ti musí podporovat rodinu. Nakonec se tyto názory o mzdovém podhodnocení týkají také pastoračních asistentů, přičemž je zde navíc zmiňována jejich velká pracovní zátěž (srov. P6 otázka 42), případně vliv nízkých mezd na jejich dlouhodobé udržení (srov. P7 str. 104/2). Někdy je také zmíněno, že s prací v církvi souvisí nižší mzda jako součást služby. Někteří kněží uvádějí, že se svým finančním ohodnocením jsou spokojeni, mnoho z nich si však uvědomuje, že jinde by za stejnou práci mohli dostávat více (srov. P6 otázka 46).
92. **Finance a bohoslužby:** Na základě odpovědí na formulář pro ekonomické rady farnosti (pro podrobný přehled srov. P3 DODATEK 4.1.) lze konstatovat, že v diecézi není jednotná praxe týkající se příspěvků věřících v souvislosti se slavením mší svatých (tzv. „mešní stipendia“) a v souvislosti se slavením dalších svátostí či svátostin, jako jsou křty, svatby, pohřby, žehnání bytů apod. (tzv. „štolové příspěvky“).
93. **Spoluúčasť farností:** Farnosti, pro které pracují pastorační asistenti, přispívají biskupství v rámci solidarity na jejich mzdu, případně samy zaměstnávají vlastní pracovníky na dohody o provedení práce (srov. Mzdový pastorační fond, do kterého farnosti v r. 2023 přispěly 1 mil. Kč; srov. P3 II. C).

Shrnující reflexe k tématu hospodaření

94. **Cíl hospodaření:** Z popsané praxe i jejích komentářů je zřejmé, že lidé v diecézi, kteří se o tuto oblast zajímají, vnímají hospodaření diecéze jako prostředek k naplňování hlavního poslání místní církve, nikoli jako cíl sám o sobě. Je jim jasné, že diecéze potřebuje zdroje na provoz, správu a údržbu nutného zázemí pro vlastní pastoraci a misi v jejích nejrůznějších formách, na mzdy, zabezpečení a vzdělávání kněží i spolupracovníků v pastoraci. Není však vždy jasné, jak toto propojení hospodaření s hlavním posláním církve zajistit, přičemž zkušenosti s nástroji, které by tomu měly sloužit (pastorační a ekonomické rady farností, případně diecézní pastorační rada a ekonomická rada diecéze) jsou v celku poměrně rozpačité. Role ekonomické rady farnosti je na některých místech sice vnímána jako nezastupitelná a důležitá, v jiných farnostech je však její role zpochybňována pro nefunkčnost nebo formálnost; specifičnost rolí pastorační a ekonomické rady vůči správě majetku a zajištění jeho služebného charakteru není příliš jasná.
95. **Finanční zdroje:** V diecézi se postupně učíme kombinovat zdroje, na které jsme byli doposud zvyklí (podpora od státu, sbírky, dary), s formami financování, které doposud nebyly pro církve u nás tak obvyklé (zodpovědná správa lesů a zemědělské půdy, investování do fondů, investice

do nemovitostí a správa nemovitostí, turistické a kulturní aktivity, čerpání grantů, projekty spolupráce s městy a obcemi apod.). Ve srovnání s jinými neziskovými organizacemi se zdá, že v diecézi zatím není věnována dostatečně pozornost rozvíjení v dnešní společnosti běžných forem fundraisingu, jako je systematická práce s osobními i firemními dárci, případně hledání způsobů účinného vtažení potenciálních dárců (farníků či sympatizantů) do spolurozhodování a kontroly ohledně způsobu využití takto získaných prostředků.

96. **Vnímání majetku:** Pro porozumění dnešní situaci správy majetku považujeme dále za důležité, že v komentářích na téma majetku je zmiňován především ten, který představuje finanční či organizační zátěž – budovy často památkově chráněných kostelů. Fary, vnímané mnohými jako důležitá (komunitní) centra podporující život farnosti, jsou pak někdy vnímány jako náročné na údržbu a financování jejich provozu. O majetku přinášejícím výnosy (pole, lesy, nájemní byty, fondy) zřejmě farníci moc neví a hospodaření s nimi je jim vzdálené, případně vnímají negativní dopady snah biskupství (o co největší výnosnost) na lokální pastorační vztahy. Ale velmi málo bylo zmínek o tom, na co velmi intenzivně poukazovaly některé dřívější výzkumy:¹⁴ že svěřený majetek a jeho zodpovědnou správu je možné vnímat také jako misijní příležitost (např. ve spolupráci v péči o krajinu a ochranu stvoření či o kulturní dědictví našich předků). Tento rozměr hospodaření jsme při mapování diecéze mohli intenzivněji vnímat u nejrůznějších obcí, aktivit, spolků, sdružení, uskupení či iniciativ na okraji církve než u farností samotných (srov. P2 IV).
97. **Trh a pastorage:** Některé sdílené zkušenosti během diecézního naslouchání narážely na napětí mezi potřebou citlivého vnímání místní pastorační situace a tlakem biskupství na efektivní, tržně laděné využívání svěřeného majetku a financí. K tomu může přispívat i výše zmíněné převažující vnímání majetku jako zátěže, které zas může být ovlivněné výzvami danými probíhajícím post-restitučním procesem finančního vyrovnání se se státem a směřováním k finanční nezávislosti na státu. Zdá se, že oprávněná potřeba „neprojítat majetek“ - spojená s ne příliš nadějnou predikcí obecné ekonomické a politické situace a podpořená cílem „uživit se z výnosů investic“ - je v diecézi někdy vnímaná jako vyvolávající extrémní tlak na efektivitu výnosů z vlastněného majetku a v posledku přispívající k oddělení správy majetku od života běžných lidí, neprůhlednosti a nesrozumitelnosti hospodaření a v důsledku pak také k menší ochotě běžných farníků finančně se spolupodílet na poslání církve.
98. **Personalistika a finance:** Spolu s tématem nejrůznějších (pastoračních i administrativních) rolí ve farnostech a v diecézi obecně se vyskytuje otázka, které z nich lze (či je vhodné) zastávat dobrovolnicky a které spíše profesionálně. Na ni pak navazuje další, v jaké výši a z jakých zdrojů mohou být ti, kdo by tyto role zastávali profesionálně, zaplacení. Aktuálnost této otázky lze ozřejmit na skutečnosti, že na jedné straně vnímáme mnohé hlasy vyjadřující podivení nad tím, jak nízké jsou platy kněží, jáhnů a pastoračních asistentů a asistentek, úvahy o nedostatečném počtu profesionálně spolupracujících odborníků v oblasti správy majetku či stížnosti na přílišnou administrativní zátěž kněží, a na straně druhé nám ekonomická prognóza říká, že „provoz“ v současném stavu bude sice nejspíše zvládnutelný, ale pro vytvoření rezervy pro navyšování personálních nákladů bude potřeba změnit způsob jeho financování.
99. **Informovanost a komunikace:** Hospodaření s majetkem farnosti či diecéze není pro mnohé lidi v diecézi tématem, které by je zajímalo na prvním místě. Zpravidla hovoří o *komplikovanosti*

¹⁴ Srov. výsledky projektu *Společnost a církve v procesu restitucí církevního majetku* prezentované v příloze P4 II.

tématu. Jsou rádi, když se farnosti dostane přehledných informací a když jsou údaje velmi srozumitelně *transparentní*. To někdy vede ke *zjednodušením*, které nemusí vždy dostatečně postihnout všechna data. Ne všechny farnosti jsou aktivní ve *sdělování informací* o hospodaření, na řadě míst jsou tyto údaje „na vyžádání“, jinde je obtížné se k přehledným informacím dostat. Farnosti, které mají komunikaci na toto téma zvládnutou, jsou vnímány jako důvěryhodnější a stabilnější. Za důležité je považováno *etické nakládání* s majetkem a financemi, např. ekologické hospodaření a eticky čisté zdroje financí.

100. **Co se při hospodaření někde daří:** Je snadnější vidět věci kriticky. Zvláště proto jsme byli při skupinových rozhovorech povzbuzováni, abychom hledali příklady dobré praxe. Zde jsou některé z nich:¹⁵

- a. Jako první můžeme zmínit *spolupráci* s místními samosprávou či osobní angažovanost farníků v místní politice a společné hledání zdrojů pro obecně prospěšné projekty, které je v některých farnostech rozvíjeno.
- b. V některých farnostech se lidé aktivně zapojují do různých forem *spoluúčasti* (spolupráce na zveřejňování informací, zpráv a přehledů, účast v pastoračních a ekonomických radách apod.), což zvyšuje transparentnost a zodpovědnost ve správě majetku a financí.
- c. Nenahraditelným pilířem správy majetku v některých farnostech je *dobrovolnictví*, které nejenže šetří finanční prostředky a inspiruje k finančnímu dárcovství, ale zároveň vytváří hlubší vazby mezi členy farnosti a podporuje komunitní život.
- d. Mnohé farnosti se navzdory administrativní zátěži snaží využívat *dotací a grantů*.¹⁶
- e. Některé farnosti oceňují *podporu od biskupství* v oblasti správy majetku, právních a ekonomických záležitostí či stavebních prací.

101. **Co se při hospodaření někde nedaří:** Bylo by nepoctivé tvářit se, že všechny věci fungují a jsou v pořádku. Proto zde souhrnně uvádíme i některé oblasti, o kterých přicházely velmi kritické hlasy:

- a. Jako zásadní problém u mnoha farností se objevuje *nedostatek transparentnosti a informovanosti* o hospodaření.
- b. V některých farnostech byla vyjádřena *obava*, že *nebudou schopny zajistit finanční stabilitu* v budoucnosti, zejména po roce 2029, kdy skončí státní podpora církve.
- c. Stejně tak se některým jeví jako problematický *nedostatek odborného vedení a profesionality* v oblasti správy majetku a financí farností.¹⁷
- d. Mnoho farností se potýká s *finančními obtížemi při údržbě kostelů* a dalších budov, které se často zhoršují v důsledku stárnutí budov a potřeby nákladných oprav přesahujících možnosti farností.
- e. Některé farnosti kritizují *rigidní a komerčně orientovaný přístup biskupství*, který vnímají jako překážku pro efektivní pastorační a správu majetku citlivou k lokálnímu kontextu.¹⁸

¹⁵ Srov. P3 DODATEK 4.1; P6 otázka 35/1 až 9; P7 C str. 100 a 101; P7 C str. 90; P6 otázka 44 str. 77 až 79

¹⁶ V uplynulých obdobích čerpaly úspěšně čtyři farnosti za podpory biskupství evropskou dotaci IROP (srov. P3 DODATEK 3).

¹⁷ Farnosti často volají po zavedení funkce správce majetku, který by se staral o finanční záležitosti a ulevil tak kněžím.

¹⁸ Tento problém je často spojen s pocitem, že biskupství nebere v úvahu specifické potřeby farností a že chybí prostor pro flexibilitu a individuální přístup (srov. P7 C str. 108 až 111).

II. POROZUMĚNÍ SITUACI

Jaké hlubší souvislosti či polarity jsme při mapování diecéze ve všech třech oblastech objevili?

Ve druhé části nabízíme některé reflexe souvislostí napříč všemi tematickými okruhy, které ukazují jejich hlubší provázanost a mohou nám pomoci k porozumění, kde se v diecézi právě nacházíme.

102. **Misie a pastorec:** Z naslouchání mnoha lidem v diecézi vyplývá, že „misie“, tak jak je v diecézi často chápána (na rozdíl od jejího zařazení pouze mezi hlavní charakteristiky „skutečné farnosti“; srov. P2 I. A), se neomezuje pouze na hlásání evangelia slovem („martyrie“), ale prostupuje i všemi ostatními základními projevy pastorec v diecézi a ve farnostech: slavením bohoslužeb („liturgie“), službou lidem v nouzi („diakonie“) i setkáváním se ve společenství („koinonie“).¹⁹
103. **Misie a farnost:** O plzeňské diecézi často uvažujeme ve spojení s termínem „misijní území“, což bylo částečně patrné i v synodním diecézním naslouchání. Zde si však všímáme určitého rozporu: Na jedné straně říkáme, že jsme misijním územím, na straně druhé naše praxe svědčí o tom, že nechceme misionáře, ale faráře. Sice se objevují hlasy, že naše organizační struktury neodpovídají naší misijní situaci, ale zároveň nejsme vždy ochotni hledat způsoby, jak této situaci struktury přizpůsobovat, a chceme, aby farář byl u nás, v naší obci, v našem kostele.²⁰
104. **Misie a synodalita:** Velmi slyšitelné byly při diecézním naslouchání také hlasy ukazující na důležitost synodálně založených postojů, procesů a struktur spolurozhodování v pastoračních a ekonomických radách (farností i diecéze), které lze považovat za výsostně misijní (tedy srozumitelné pro dnešní kulturu a širokou společnost) již jen tím, že jsou participativní, respektující a rozlišující. Misie jako styl života a služby založený na dialogu a respektu vůči všem je něčím, co lze již nyní zárodečně nalézt i v konkrétní praxi některých farností či komunit v diecézi, co však zároveň volá po další reflexi, prohloubení a doprovázení, a to v komunikaci s celosvětovou církví.
105. **Lokální a globální:** Dále jsme v diecézním naslouchání často vnímali napětí mezi důležitostmi „lokálního“ (zakořenění) a „globálního“ (poslání).²¹ Úctyhodné lokálně zakořeněné podobě „misie prostou přítomností“ dnes ale často brání úbytek kněží, mobilní styl života, členitost různých „světů“ dnešních lidí (jinde bydlí, jinde pracují, jinač jezdí na úřady...) atd. Jak na jedné straně vyjít vstříc potřebě podpořit lokální kontinuitu a zakořeněnost, a na druhé straně zároveň citlivě doprovázet dnešní lidi v jejich nezakořeněnosti a extrémní mobilitě?
106. **Specifičnost a univerzálnost:** Na základě diecézního naslouchání dále velmi intenzivně vnímáme potřebu specifického přístupu k jednotlivým lokalitám, kde lidé žijí (např. Plzeňský vs. Karlovarský kraj, venkov vs. města, město Plzeň vs. zbytek diecéze, oblasti postižené poválečným vyhnáním německy mluvících obyvatel vs. ostatní oblasti, enklávy s velkým množstvím imigrantů apod.).

¹⁹ Lze proto říci, že diecéze má alespoň v části své praxe nakročeno k chápání církve, které nacházíme u Jana Pavla II. a papeže Františka, tedy církve jako společenství, „které je ze své podstaty společenstvím misijním“ (*Christifideles laici* 32 a *Evangelii gaudium* 23; srov. P2 I. B).

²⁰ A to navzdory výzvě papeže Františka, který chápe farnost jako strukturu, která má „velkou pružnost“ a která „může nabývat velmi rozmanitých forem“ a jen pokud „bude schopna neustálé reformy a přizpůsobování, bude i nadále církví, která žije uprostřed příbytků svých synů a dcer“ (Jan Pavel II., *Christifideles laici* čl. 26), a nestane se „těžkopádnou strukturou oddělenou od lidí, nebo skupinou vyvolených, kteří se starají sami o sebe“ (*Evangelii gaudium* čl. 28).

²¹ Příklad: víckrát bylo zdůrazněno, že nejdůležitější je běžný každodenní život kněze v obci (a z toho plynoucí potřeba rezidence v místě), protože tato jeho prostá přítomnost vytváří vztahy s lidmi zvenčí, které se tvoří a rozvíjejí, když nakupujete denně v témže obchodě, chodíte ke stejné paní k přepážce na poště...

A to jak ve způsobech misijní práce, tak v přizpůsobení pastoračních struktur, ale i ve specifických potřebách a možnostech v oblasti financí a hospodaření s majetkem. Z toho také plyne, že nemůžeme hledat pouze jedno univerzální řešení.²²

107. **Touhy a skutečnost:** Několik důležitých podnětů si lze vzít i z malé historické reflexe dřívějších synodálně pojatých procesů pastoračního plánování či participativního výzkumu v diecézi v posledních 12 letech (srov. prezentace v příloze P4).²³ Společným negativním jmenovatelem těchto procesů však bylo to, že sice pojmenovávaly potřeby či negativa, případně formulovaly doporučení pro další cestu, ale nebyli uschopněni lidé potřební pro zkoušení těchto cest, nebyly tomu vytvořeny či přizpůsobeny odpovídající struktury či nebyla vydána návazná a závazná opatření, která by tyto potřebné kroky podpořila či umožnila. Výstupy těchto procesů byly spíše nereálnými přáními, než že by vycházely z reálných možností a odpovídaly počtu a kvalitě lidských zdrojů. Výsledkem pak mnohdy bylo zklamání z nenaplněných očekávání těch, kteří se takovýchto procesů účastnili.

108. **Nejistota a kreativita:** Už ze samotného popisu situace nakonec vyplývá i naše častá bezradnost. Jednoduše někdy příliš nevíme, jak na to. Zároveň je ale z pramenů našeho celodiecézního naslouchání patrné, že právě tato nevědomost a nejistota na některých místech umožňují a probouzejí hledání a kreativitu. Vnímáme zde výzvu a šanci, abychom v dialogu s dnešními lidmi přizpůsobovali svou komunikaci, volbu svých slov, způsobů i komunikačních kanálů jejich jazyku a abychom se tvůrčím způsobem učili znovu a znovu naslouchat, vést dialog, porozumět, danou situaci přijmout a ve světle evangelia hledat další Boží cesty. Nejistota tedy nemusí nutně vést k rezignaci, ale spíše k naději na nové začátky, a to v důvěře, že nás Bůh vede a inspiruje jako svůj lid.

ZÁVĚR

Přijetí východiska pro další etapu diecézní synody

109. My, delegáti a delegátky diecézní synody, předkládáme biskupu Tomášovi tento dvoutřetinovou většinou schválený dokument, který popisuje realitu naší místní církve, jako východisko pro další etapy synody, během kterých budeme v síle Ducha společně hledat, kam nás Ježíš Kristus, náš Mistr a Pán, ve společenství s celou univerzální církví vede a jaké kroky v konkrétních oblastech misijního poslání, uspořádání pastorační a hospodaření s majetkem navrhnout, abychom mohli naplnit hlavní motto synody: společně a s nadějí žít život v Kristu uprostřed dnešní reality.

²² Nejde jen o to, „co“ hlásáme, ale „jak“. Kromě toho bychom se tímto přístupem vyhnuli i často neplodnému způsobu myšlení uměle rozdělujícímu svět na neslučitelné protipóly (liberální vs. konzervativní apod.).

²³ Např. participativní výzkum *Společnost a církve v procesu restitucí církevního majetku (2019–2022)* přinesl mnoho praktických doporučení pro zlepšení komunikace, participace, ekonomiky, udržitelného hospodaření, správy sakrálních památek či posílení křesťanské identity církevního školství (srov. P4 II.). Diecézní fáze celosvětové synody o synodalitě (2021–2022) nás zas naučila tzv. synodní metodě, která se v diecézi začala více a více používat i při setkáních řádných farních či diecézních grémií (srov. P4 III.). Evaluační projekt *Renovabis (2023)* nám pak připomněl důležitost setkávání a dialogu, návaznosti vzdělávání na konkrétní potřeby či funkčních pastoračních rad (srov. P4 IV.).

ZDROJE

Přílohy použité pro zpracování dokumentu:

- **P1 Misie a lidé** Misijně-demografický profil plzeňské diecéze
- **P2 Uspořádání a život** Personálně-organizační profil plzeňské diecéze
- **P3 Finance a majetek** Ekonomicko-majetkový profil diecéze
- **P4 Synodalita a historie** Synodálně-historický profil plzeňské diecéze
- **P5 Faráři, nemáš sůl?** Analýza osobních rozhovorů s faráři a farníky
- **P6 Jak to vidí jednotlivci?** Analýza dat ze synodního dotazníku
- **P7 Jak o vidí skupiny?** Analýza zápisů ze synodních skupin

Přílohy jsou k dispozici ke stažení na synoda.bip.cz/dokument, kde také najdete další podrobnosti.

PŘIJETÍ ZÁVĚREČNÉHO DOKUMENTU

1. GENERÁLNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ DIECÉZNÍ SYNODY

Já, Tomáš Holub, biskup plzeňský, předávám s radostí a nadějí sestřám a bratřím plzeňské diecéze tento dokument, který byl dne 28. října 2024 schválen dvoutřetinovou většinou delegátů a delegátek prvního generálního shromáždění diecézní synody v Johannisthalu, a přijímám ho za svůj.

Ukládám, aby tento dokument byl zveřejněn v *Acta curiae* Biskupství plzeňského a aby se s ním jako s inspirací pro další směřování života seznámil veškerý Boží lid plzeňské diecéze.

Ať Bůh žehná synodní cestě naší diecéze, na kterou každého bratra a každou sestru zvu s velkou naléhavostí a důvěrou.

V Johannisthalu 28. října 2024

Diecézní synoda

2024 2026

Společně **s nadějí**

Život v Kristu uprostřed dnešní reality

Závěrečný dokument I. etapy diecézní synody Diecéze plzeňské

Vydalo Biskupství plzeňské 28. října 2024.

Číslo jednací: 2834/2024